

Professionalismen i förskolan

Den praktiska kunskapens möjligheter i spåren av New Public Management

Av: Katarina Halvarsson Hård

Handledare: Gustav Strandberg
Södertörns högskola
Kandidatuppsats 15 hp
Examinator: Bengt Bergman
Självständigt vetenskapligt arbete i essäform
Höstterminen 2019

”Kvalitet ligger inte i evidensbaserade metoder, utan hur dessa metoder omsätts i varje enskild situation. Inte heller ligger kvaliteten i manualer och regelverk utan hur dessa fungerar som stöd för omdömesgill handling.”

Jonna Bornemark (2014)

”Det kan finnas saker i en bok som bara barn tycker är roligt, det kan också med fördel finnas sånt som både barn och vuxna tycker är roligt, men det får i en barnbok absolut inte finnas nånting som bara vuxna tycker är roligt, för det är oförskämt mot barnet – som ska läsa boken.”

Astrid Lindgren

Title: Professionalism in preschool. The possibilities of practical knowledge in the traces of New Public Management.

Abstract:

The purpose of this essay is to investigate the possibilities for professionalism in today's preschool when measurable documentation and rules demands more and more time and effort. Through two self-experienced stories, the essay shows the tension between the spheres of interest that meet in today's preschool. The stories manifest how the measurements of quality and the fulfilment of goals are opposed to the educator's faith in the form of practical knowledge, which doesn't show in these measurements. The essay examines how the Swedish preschool has been formed throughout history and the possibilities, which the contemporary conditions provide when it comes to professionalism in preschool practice. In the analysis literature, which provides a historical perspective on the development and political directives during the last 20 years is used to analyse the stories. Furthermore the professionalization and nationalization of preschool and its effects on the practical knowledge in preschools gets scrutinized through research political, pedagogical and philosophical points of view. The result of the investigation shows a lack of trust in the professional capability of preschool teachers to use their autonomy for the benefit of citizens, in this case the children in preschool.

Keywords: Preschool, professionalism, professionalization, autonomy, quality, New Public Management, practical knowledge

Sammanfattning:

Syftet med denna essä är att undersöka professionalismens möjligheter i förskolan idag när den mätbara dokumentationen och regelverk får ta allt mer plats. Essän utgår ifrån två egenupplevda berättelser som visar på spänningsfältet mellan de olika intressesfärer som möts i förskolan idag. Berättelserna gestaltar mätningar av kvalitets- och uppfyllelse mål kontra pedagogens tilltro till den praktiska kunskapen som inte syns i dessa mätningar. Essän undersöker hur förskolan formats av historien och vad dagens förskolas förutsättningar ger för möjligheter till professionalitet i kärnverksamheten. I analysen används litteratur med ett historiskt perspektiv på utveckling och verkningar av politiska direktiv de senaste 20 åren. Dessutom blir professionaliseringen och förstatligandet av förskolan samt dess verkningar på den praktiska kunskapen plats i förskolan belyst ur olika perspektiv genom texter med politisk, pedagogisk och kunskapsfilosofisk inriktning. Resultatet av undersök-

ningen visar på att det finns en bristande tillit till de professionellas förmåga att använda sin autonomi för att uppnå medborgarens bästa, i detta fallet förskolebarnets.

Nyckelord: Förskola, professionalism, professionalisering, autonomi, kvalitet, New Public Management, praktisk kunskap

Innehållsförteckning:

<u>Berättelse</u>	4
<u>Syfte</u>	8
<u>Frågeställningar</u>	9
<u>Metod</u>	9
<u>Etiska överväganden</u>	10
<u>Analys:</u>	
<u>1 Förskolans utveckling och förändring historiskt</u>	10
1.1 Utvecklingen under åren 1800- 1980.....	11
1.2 Utvecklingen under åren 1980 fram till idag.....	14
1.3 Summering.....	16
<u>2 Förskoleprofessionen idag</u>	17
2.1 Var är vi idag?.....	17
2.2 Vad innebär professionsbegreppet i förskolekontext.....	19
2.3 Skillnaden mellan professionell och professionalisering.....	22
2.4 Summering.....	23
<u>3 De mätbara målen och den omätbara kunskapen</u>	24
3.1 New public management.....	24
3.2 Praktisk kunskap.....	31
3.3 Summering.....	36
<u>Slutord</u>	36
<u>Litteraturlista</u>	39

Berättelse:

Jag tittar på klockan som sitter på väggen i det lilla konferensrummet. Redan kvart över tre, jag blir förvånad över att vi har suttit här i mer än en timme. Jag tittar på de två tjänstemän som sitter mittemot mig och bläddrar i sina papper. Papper som innehåller rapporten skriven utifrån deras två dagars tillsynsbesök på vår förskola. En oannonserad kontroll. Vi är tysta alla tre. Jag tycker, eller kanske hoppas, att mötet verkar gå mot sitt slut. Rapporten är i alla fall genomläst och förklarad av dem, till sista sidan. Inget nytt denna gång heller, ungefär som de andra åren. Vi har enligt utsaga så fin och trygg barngrupp och lugn verksamhet så vi borde hinna dokumentera mer och jag som förskolechef ha mer planeringstid. Jag orkar inte ens diskutera deras synpunkter denna gång. Diskutera hur mycket tid vi tycker dokumentationen får ta ifrån kärnverksamheten och tipsa om forskning som ifrågasätter den. Tala om närvaro och att se till individen, som kräver just det, närvaro. Att det krävs tid på golvet för att genom planerat och reflekterat syfte få till det lugnet i förskolan som vi har. Jag har med åren slutat protestera, ifrågasätta och starta diskussioner. Jag orkar inte längre. Känner mig som en Don Quijote. Det är ändå de subjektiva, redan nedskrivna, observationerna och bedömningarna som blir kvar i rapporten. För några år sedan kom nog dråpslaget när det i dessa rapporter lades till en gradering av de olika områden de valt att dela in rapporten och sin granskning i. En skala på ett till fem så att de redan officiella rapporterna från tillsynen av alla förskolor i kommunen på ett enklare sätt skulle kunna jämföras av de föräldrar som söker förskola. Ett verktyg för att lätt kunna göra en jämförelse förskolorna emellan. Summan av rapporten blir numera en poäng på skalan 1-5. Det ligger i tiden tänker jag, en tjänst som gör att föräldrar snabbt kan göra en jämförelse i sitt val av förskola på nätet. När vi förskolechefer på alla kommunens förskolor var på terminens möte på kommunhuset och fick information om graderingen i rapporterna blev det protester, om inte vilda så intensiva. Men som vanligt slutade det i en ”skjut inte budbäraren” uppgivenhet, då vi möter tjänstemän som bara förmedlar och inte politikerna som ligger bakom besluten. Jag suckar tungt inombords, tittar på klockan igen och tänker att jag vill hinna tillbaka innan mellanmålet så att den som slutar halv fyra hinner iväg en sväng innan vårt kvällsmöte. Men de två tillsynsansvariga som kallat mig till kommunalhuset verkar skruva på sig, gruva sig för något. Jag undrar kort vad det kan vara men i tanken är jag redan på jobbet så jag visar kroppsligen att det känns som dags för ett avslut. Jag flyttar tillbaka stolen lite, reser på överkroppen och säger:

- Jaha, om jag förstår det rätt var det hela rapporten då. Jag tar med den till personalgruppen, vi har möte ikväll faktiskt.

De tittar upp på mig båda två.

- Ja, vad bra då kan ni titta på den tillsammans, det är ju bra, säger den ena av dem.
- Ja vi använder ju den och föräldraenkäten i vår dokumentation som ni vet, svarar jag.
- Det var en sak till som vi tänkte på, säger den andre.

De tittar på varandra. Den ena av dem tittar ner och börjar återigen sortera de A4-papper som innehåller deras rapportering. Jag hinner i pausen som uppstår fundera på vad det kan vara som inte finns med i den officiella rapporten. Vad det är som gör dem så tydligt obekväma? En av dem återupptar det som börjat sägas och snubblar nästan på orden när hon uttalar dem:

- Jo, vi tycker ni pussar barnen för mycket!

De ser båda två mycket obekväma ut. Jag tittar på dem, tittar sedan mellan dem ut genom fönstret på folk som passerar förbi i det begynnande mörkret. Under ett ögonblick far protester genom mitt huvud men jag orkar inte resonera med dem igen. Jag känner en hopplöshetens tunga ok lägga sig över mina axlar. Jag svarar bara kort:

- Jaha, hur tänker ni då?
- Jo, men det är ju inte professionellt. Vi måste vara professionella, svarar en av dem. De tittar på varandra men säger inget mer.

Jag vet inte vad jag ska säga. Känslorna stormar inom mig. En sida av mig vill skrika ut ”Men vad grundar ni denna syn på professionalitet på, vad har ni för syn på omsorg och praktisk kunskap!?”. En annan vill slänga föräldraenkäterna i ansiktet på dem och fråga om de inte läser sina egna insamlade data. En tredje vill bara hinna till mellis och se till att verksamhet och schema fungerar. Den tredje vinner. Jag säger att jag tar med mig det till personalgruppen. De utvecklar det inte mer utan mötet avslutas lite tafatt och vi säger att vi ses om ett år då, vid nästa tillsyn. På vägen därifrån funderar jag på hur mina kollegor kommer reagera på deras kommentar om vårt icke professionella pussande. Kvällens mötes agenda kommer behöva ändras. Vi kommer behöva diskutera och relatera till ännu ett ifrågasättande av vårt val av handlande.

*

Morgonen efter de båda mötena är det jag som öppnar förskolan. När jag har kommit in och tänt upp i alla rummen, satt på kaffekokaren och tevatten går jag till kontoret och tittar igenom våra anteckningar för dagen i planeringskalendern. Jag ser en notis om att jag skall påminna den förälder

som brukar komma först om juledighetslappen som skulle varit inlämnad förra veckan. Det vore skönt att få in sista lappen så vi kan sammanställa och se om vi kan ta något ledigt. Jag fortsätter min vandring i rummen där jag ställer ner stolar efter städningen och plockar i ordning inför dagen. Under tiden funderar jag över mina kollegors reaktioner på personalmötet kvällen innan och mina egna. Jag känner en sorg över att de, liksom jag, känner sig ha fått sin profession ifrågasatt ur ett insiktslöst perspektiv. Mina tankar skingras när jag hör hur dörren i hallen öppnas samtidigt som barngråt och protester tränger in i tystnaden. Medan jag närmar mig hallen hör jag föräldern försöka lugna sitt barn med övertygelser om att ”Vi ses ju sen efter jobbet, jag kommer och hämtar dig”. Jag känner igen rösterna och tänker på lappen jag ska påminna om. Det är en ruggig novembermorgon och jag längtar efter den där eventuella juledigheten med långa frukostar utan tidspress. Jag kommer in i hallens avlånga rum och möter dem med ett försiktigt och lite frågande: ”Godmorgon”. De tittar mot mig och föräldern säger godmorgon och förklarar uppgivet att det varit en jobbig morgon. Bråk om allt från kläder till vägval. Barnet på hennes arm snyftar hackande utav sitt gråtande och jag kan se att det inte är långt borta att gråten tar fart igen. Jag svarar att ”Jag vet så väl, morgnar är inte alltid så roliga”. Jag vet också av erfarenhet att hon nu måste skynda till bussen för att hinna i tid till sitt arbete, där hon tar hand om människor i livets slutskede. Vi har hand om människor som påbörjar livet, hon de som slutar sitt. Lika viktiga båda två. Jag tittar på barnet och säger:

- Ibland vill man bara inte gå hemifrån, eller hur Agnes. Ibland är det svårt att behöva säga hej då.

Det tycker jag med.

Agnes ser fundersam ut men släpper mig inte med blicken. Mamman slappnar av lite när hon ser den ögonkontakt jag får med barnet. Jag ler mot mamman innan jag vänder blicken mot barnet igen och säger:

- Agnes, vet du vad jag hittade i går när du gått hem, som vi letat så efter? Jag väntar in hennes reaktion för att se om hon svarar men hon tittar bara tyst på mig. - Boken om Buba! fortsätter jag försiktigt men med en ton av förväntan.

Jag visar med hela mitt ansikte hur glad jag är över fyndet. Agnes tar ett hårdare tag om sin mamma som för att försäkra sig om att hon inte skall lämna henne. Jag fortsätter:

- Jag har satt på te till mig, du tycker ju också om te, eller hur? Ska vi göra te till dig med, så kan vi väl läsa Bubaboken och dricka te i soffan tills de andra kommer. Jag tycker det skulle vara jättemysigt. Nu var det länge sen vi fick läsa om vandalerna och bagarens dotter, eller hur?

Agnes hickar till en gång men släpper mig inte med blicken, jag kan se hur hon funderar över det jag sagt. Jag har under tiden vi stått i hallen hört att min kollega Barbro kommit och gått in i perso-

nalrummet, så jag vet att jag kan få fokusera på Agnes en stund, Barbro kan ta emot de andra som eventuellt kommer innan Agnes ”är igång” och jag kan släppa henne.

Jag pausar en stund och tittar på Agnes. Hon tittar på mamman som nickar gillande och uppmuntrande tillbaka. Sen fortsätter jag: ”Vad säger du Agnes, skall vi gå in och mysa lite du och jag?” samtidigt som jag sträcker fram armarna mot henne. ”Så får mamma gå och jobba så hon kan komma tillbaka och hämta dig sen”. Agnes tittar mig i ögonen en kort stund innan hon lutar sin kropp från mamman och mot mig. Jag tar emot henne och omsluter henne i min famn. Jag sätter oss ner på bänken som står i ena änden av hallen. Barnet lutar sitt lilla huvud mot min axel och suckar tungt. Jag lutar mitt huvud mot hennes hjässa försiktigt och är på väg att pussa henne på håret men stoppar mig själv, mitt i rörelsen. Föräldern observerar min tydligen fysiskt synliga reaktion men reagerar inte nämnvärt, hon har bråttom och är synbart tagen av den bråkiga morgonen. Med ena handen på handtaget till ytterdörren stannar hon upp och lägger sin andra hand på sitt hjärta och sträcker sen ut den i en vinkning till oss två som sitter stilla på bänken. Hon säger tack och hejdå innan hon försvinner ut i morgonmörkret. Jag har medvetet inte sagt något om den saknade lappen. Jag får skriva upp det i planeringskalendern på en gång tänker jag, annars glömmer jag det när allt dragit igång.

Medan jag bär Agnes mot köket och vårt te funderar jag på vad som egentligen hände där i hallen och varför jag stoppade mig från att ge den lätta pussen på hjässan. Jag blir irriterad över känslan av att ha de tillsynsansvariga närvarande, som under huden. Ordet professionell studsar irriterande planlöst runt i mitt huvud. De andra pedagogernas ord från gårdagen ekar. Även känslan av hopplöshet infinner sig. Jag är trött. Agnes snyftar till och jag tas kvickt tillbaka till verkligheten. Jag fångar upp vår kontakt igen genom att säga: ”Vill du ha det där fruktteet som du tycker så mycket om?” Agnes tar ett djupt andetag och nickar jakande. ”Kom så fixar vi det du och jag”, säger jag och kramar om henne ordentligt. Med ett fast grepp om henne skuttar jag fram samtidigt som jag ler mot henne och hon skrattar till. Ja!, tänker jag, där vände det! Jag skrattar och tar några hoppasteg till och Agnes ler bredare. Vi tar oss till köket med små skutt och Agnes får lite spänst tillbaka i kroppen. När vi står framför skåpet med teer och jag försöker få svar på vilket te Agnes vill ha kommer Barbro ut i köket. Hon säger först hej till Agnes som inte svarar och jag kan se att hon avläser på situationen och barnet varför vi är där. Hon riktar sin uppmärksamhet mot mig och hälsar godmorgon. Hon vänder sig sedan återigen mot Agnes i min famn och ger henne en klapp på axeln och säger:

- Vad har du och Katarina hittat på för mysigt då, ska ni göra te? och Agnes öppnar munnen för att svara, första gången denna morgon:

- Vi ska läsa Boba svarar hon nöjt.
- Vad mysigt, svarar Barbro.

Jag och Agnes fixar hennes te, hon sitter hela tiden på min arm, jag vet att det inte går att släppa ner henne ännu. Barbro har tagit en kopp kaffe och samtidigt som hon går ut från köket säger hon till mig, med en blinkning med ena ögat:

- Du glömmer väl inte att vara professionell idag nu Katarina!

*

I min berättelse beskrivs två olika delar av förskolans verksamhet som känns oförenliga. Dels den mätning av förskolans kvalitet- och måluppfyllelse som utförs av tjänstemän från kommunen och som i form av ett webbaserat mätverktyg används av föräldrar för att välja förskola. Dels ett avsnitt som visar en vanlig och stor del av vad dagarna i förskolan innehåller och vad som krävs för att bemöta den på bästa sätt. Båda delarna berör synen på vad professionalism är och hur den omsätts i handling.

Syfte:

Jag har en fundering som funnits med mig länge men som aktualiserades genom den händelse min berättelse skildrar. Kan det vara så enkelt som att det inte finns möjlighet att med mätningar och kvantitativa termer få fatt i allt det som är profession i vårt yrke. Samtidigt har jag under åren som gått upplevt att en bristande tillitsstyrning urholkar tilltron till erfarenhet och klokskap och tenderar att minska ifrågasättandet av styrmedlen och ge ett ofreflekterat godtagande av uppifrån och ner direktiv. Vi ruckas i vår tilltro och tillit till vår egen profession. Vi glömmer vem som bär kunskapen om vår egen verksamhet. Den kontext som förändras vid varje personalbyte, varje nytt barn som kommer och vid varje ändring av den miljö som *första andra* och *tredje pedagogen* utgör tillsammans. Och, inte att förglömma, varje gång ett politiskt beslut förändrar våra förutsättningar.

Jag har under åren sett en stor förändring ske i förskolan. 20 av dessa år har jag arbetat som förskolechef men jag har haft en tjänst som till största delen innefattade arbetstid i barngrupp. Jag har genom detta varit inblandad i omformandet av dagis till förskolan på flera olika sätt och utifrån mina olika roller. Jag har sett hur synen på barns vardag i omsorgen skärskådats, vänts och vridits på utifrån en föränderlig syn på barndom, New Public managements intåg samt politiken och förbunden som vill ge förskolan dess rättmätiga signifikans genom en läroplan för förskolan. Det har skett en professionalisering utifrån flera olika intressesfärer. Jag har under tiden haft en gnagande känsla av

att vi slänger ut barnet med badvattnet både bildligt och bokstavligt talat. Lika många gånger har jag funderat på om jag bara är en bakåtsträvande romantiker. En Don Quijote. Men så hör jag berättelser som till exempel att pedagoger går med hörselskydd under inskolningsperioden och så drar jag mitt svärd igen. Det är ett stort och svårgripbart ämne då det involverar statliga beslut, kommunala riktlinjer, samhälleliga diskurser, individualism, och historisk syn på barnet. Allt det ryms inte i denna uppsats men det finns plats för en skärskådan av vad som kan ses som professionalitet och hur man värnar om det i en tid av mätbarhetens lov. Jag kommer därför se på professionaliseringen historiskt, vart den fört oss och vad som idag saknas i bedömandet av den.

Frågeställningar:

1. Hur har förskolan utvecklats historiskt?
2. Vad har det gett oss för förskola? Vad innebär professionsbegreppet inom förskolan idag?
3. Hur påverkar den ökade mätbarheten förskolläraarnas tillit till sin praktiska kunskap?

Metod

Jag har i mitt självständiga arbete valt essäformen som ger mig möjlighet att utgå ifrån upplevelser jag erfarit men som förbryllat mig och som jag återkommande funderar över. I mina berättelser beskriver jag skillnaden i synen på hur professionalitet bör gestalta sig i handlandet i förskolan. Jag skildrar det utifrån de olika perspektiv jag och de som utför tillsyn på förskolan har. Deras åsikter aktualiserar min syn på att professionaliseringen glömt bort den viktiga praktiska kunskapen som ger kvalitet i mötet med barnet.

Lotte Alsterdal (2014, s. 60f) resonerar kring essäskrivandet i sin skrift ”Essäskrivande som utforskning” där hon menar att den bildningsprocess som essäskrivandet ger, utvecklar förmågan att se och reflektera över sitt eget perspektiv. Det är vad jag hoppas att mina väckta tankar skall genomgå under skrivandets process. Mina reaktioner och åsikter är starkt formade och knutna till den praktiska verksamhet jag dagligen befinner mig i och jag hoppas kunna se vad de bygger på och reflektera dem genom den litteratur jag använder. Även Jonna Hjertröm Lappalainen och Eva Schwarz (2011, s. 104f) resonerar kring något som jag anser vara viktigt i mitt skrivande nämligen det att ens personliga engagemang kan vara ett hinder för reflektion. Jag hoppas essän kan hjälpa mig att genom andra texters distans se på mina berättelser på nya sätt.

I första delen ser jag på förskolans professionalisering i ett historiskt och politiskt perspektiv genom bland annat barndomsforskarna Lindgren & Söderlind (2019) som förklarar politiska beslut och ställningstaganden men även Utbildningsdepartementets rapport får i en genomgång av politiska beslut och konsekvenser spegla tiden. Andra kapitlet undersöker vad denna historia gett oss för förskoleprofession idag och vilken syn på professionalism som finns. Dessa frågor belyses exempelvis genom Tillitsdelegationens utredningar (2018). Delegationen tillsattes i en ansats att få bättre kvalitet i välfärden genom att ledning och styrning kan ske med mer tillit i alla led från politiker ner till verksamheterna. Tomas Englund (2004) som forskar inom ämnet pedagogik ser på hur professionalism handlar om en yrkesgrupps interna kvalitet. Jag övergår sedan i sista kapitlet till att se på de mätbara målen och den omätbara kunskapen som får speglas av texter om New Public Management och praktisk kunskap. Här vänder jag mig bland annat till Lotta Victor Tillberg (2014) som ser på den praktiska kunskapens vikt för upplevd kvalitet och Gert J. J. Biesta (2011) som med sikte på god utbildning ifrågasätter vad och varför vi mäter och värderar.

För mig som är handlings och kontextinriktad i min roll som förskolechef och som pedagog i verksamheten blir kunskap om förskolan något som bärs av människor och är väldigt bundet till situationer. Jag vill därför som Bernt Gustavsson (2000, s. 243) förklarar få kunskapen att gå utanför mina egna gränser mot det universella genom att distansera mig från mina egna berättelser och rikta en kritisk blick mot dem genom självkännedom och insikt utifrån andra texter.

Etiska överväganden

Jag har i denna essä valt att anonymisera alla personer och platser som nämns.

Kapitel 1. Förskolans utveckling och förändring historiskt

För att svara på min första fråga: Hur har förskolan utvecklats historiskt? och kunna se vad professionalism i förskolan är måste jag först se varifrån synen på förskolan kommer, alltså den historia som har format den verklighet vi verkar i och den historia vi fortsätter forma idag.

1.1 Utvecklingen under åren 1800- 1980

Ur ett fackligt perspektiv, genom Kerstin Holmlunds (1996, s.65) avhandling ”Låt barnen komma till oss, Förskollärarna och kampen om småbarnsinstitutionerna 1854-1968”, ser jag förskolehistoriens utformning utifrån en insyn i den fattiga befolkningens villkor där samhällets ansvar för barnen var knapphändig. Hon beskriver en tid med orättvisor i samhällets fördelningarna som en av de svå-

righeter som barn och deras föräldrar upplevde. En av dessa var bristande möjlighet till barntillsyn. Här gestaltas 1800-talets *barnkrubbor* (en tidig form av barnomsorg) med inriktning mot barns överlevnad, rent fysiska behov och fostran som en eventuell lösning enligt samhället (a.a., s. 51 f.). Ledarinnorna för 1800-talets barnkrubbor hade av Holmlunds text att döma inte mycket att säga till om. Holmlund skriver om barnkrubbestyrelser bestående av borgerliga män med hög status genom utbildning eller höga positioner i samhället. Styrelser som lever ett liv långt från de medborgare med behov av barnkrubbor och de flesta som arbetade i dem. Redan i slutet av 1800-talet började dessa styrelser se behovet av utbildning hos personalen, en höjd kompetens. Detta för att råda bot på de missförhållanden som fanns. En tanke om utbildning och examen väcktes (a.a. s. 69). En föreslagen lösning bestod av läkare som föreläste om barnavård, en tidig form av professionalisering tänker jag.

Holmlunds (1996) text visar hur mina föregångares klassposition var uttalad i samhället. Men en förändring började sakta formas. Tidigt på 1900-talet förändrades det offentliga samtalet enligt Holmlund, från att se på sociala problem som enskilda angelägenheter till att bli statens angelägenhet. Detta gav upphov till vår första barnlagstiftning som gav barn rättigheter utifrån vad som var barnets bästa (a.a., s. 66). Barnträdgårdarna, den lite mer utvecklade formen av omsorg efter barnkrubborna, gör intåg och deras lärarinnor bildar förbund med namnet Fröbelförbundet. Enligt Holmlunds efterforskningar var namnet taget endast för att Fröbel var den enda auktoriteten inom småbarnspedagogik och ett namn som på så sätt gav förbundet legitimitet (a.a., s. 82). Vid 1930-talets slut konstaterar Holmlund att barnkrubbepersonalen fortfarande löd under ett manligt köns- maktssystem och saknade utbildning medan barnträdgårdsledarinnorna utbildade sig i Tyskland, startade både barnträdgårdar och utbildningsanstalter vilket gav dem möjlighet att etablera ett kunskapsmonopol och ta kontroll samt makten över verksamhetsområdet (a.a., s. 91). Detta med kunskapsmonopol är ett led i professionalisering vilket är intressant. Jag återkommer till det i kapitlet om professionalitet. Här på 1930-talet tar förskolans historia sin början. Det är ett behov av omsorg som tillgodoses. Ett intresse för och syn på att utbildning behövs. De pedagoger som finns samlas i förbund och startar professionaliseringen.

Jag ser förskolans fortsatta framväxt i historien genom KG Hammarlunds avhandling (1998, s. 60) ”Barnet och omsorgen” som ser på hur synen på barnet förändrats i takt med att en offentlig barnomsorg blivit en självklarhet. Hammarlund ser historiskt på framväxten av förskolan som ett ”svenskt socialpolitiskt projekt” under tiden 1930-70. Han väljer att sluta vid en tid då det kom två

viktiga utredningar, barnstugeutredningen och familjepolitiska kommitténs slutbetänkande. Två undersökningar som Hammarlund anser ännu (1998, min not) gäller som grundplan för förskolan. Barnstugeutredningen är något jag som pedagog känner väl igen som ett startskott i förskolans något bredare och mer forskningsinriktade professionalisering. Familjepolitiken är intressant utifrån aspekten att den är så tätt sammanknuten med förskolans framväxt. Synen på familjen utifrån samhällets diskurs ger nu upphov till behovet av och möjligheter till förskola. I avhandlingen kan jag som exempel se hur det politiskt växt fram ett behov av förskolor genom industrialiseringen och modernismen. Det visar på hur ett behov hos familjerna möts upp av samhället.

Dessa år är en tid med stort fokus på familjepolitik och samhällsbehov. Hammarlund (1998, s. 12) beskriver olika karaktärsdrag i diskursen kring barnomsorgen men fokuserar på de som är formade av föreskrifter och statsbidrag från regeringshåll och rekommendationer från socialstyrelsen som är tillsynsmyndighet. Jag får med mig vilken omvälvande och stor apparat förskolan varit (och är) i samhället och hur den politiska synen på familjen och yrkeslivet frammanat den förskola vi har idag. Hammarlund och Holmlund visar båda i sina skrifter på en gryende respektive startad förändring. I åtanke får jag den utveckling som skett innan den historia jag upplevt när jag funderar på var dagens professionalitetssträvan kommer ifrån. Ända sedan 1800-talet har förskolans utformning varit en, mer eller mindre, samhällelig fråga. Från fysisk vård, moderlig omsorg, genom tider av socialpolitiska konstruktioner till dagens många olika vetenskapliga forskare och forskningsfält kring barnet och förskolan.

Barn och barndomsforskarna Lindgren och Söderlind (2019, s. 47f.) redogör i sin bok *Förskolans historia* för de beslut och ställningstaganden som politiskt lett förskolans framväxt i Sverige. De beskriver vidare hur institutionen som idé ansågs som en investering i framtiden och hur detta utvecklades via den forskning som fanns om pedagogik till en förändrad syn på barndomsideal. De benämner det som ”embryot till en förskolepolitik”. De beskriver tiden mellan 1850-1900 där våra föregångare arbetade i ett lågstatus yrke med fokus på omsorgens basala grunder såsom mat, och hygien (a.a. s. 36). Samtidigt, som jag nämnt tidigare, finns en gryende insikt om att utbildning av de som arbetade i institutionerna krävs för kvaliteten i utövandet. Senare i barnträdgårdarnas era kom en syn på ett behov av mer än barnpassning (a.a. s. 36f). Nu skulle barnen stimuleras. Influenser från andra länder tog sig in i den svenska modellen. Jag tänker att alla dessa kvinnor som verkat innan politiken någonstans runt 30-talet gör det till betänkligheter och utredningar nationellt är de som startar hela professionaliseringen på egen hand. Det finns alltid en historia att ta i beaktande

när vi ser vart vi kommit idag. Att ta detta historiskt kvinnodominerade yrke, med låg status och omsorgsnormer grundade i tyst kunskap samt få vetenskapliga teorier att luta sig mot (likväl använda som slagträ), mot professionalisering har inte varit lätt. Det betvivlar jag inte. Jag har dessutom själv legat i deras kölvatten och sett svårigheterna. Vid läsningen kan jag utifrån ett perspektiv på förskolans utveckling se dess nödvändighet och vad det givit. Men det visar också på vikten att veta och reflektera över syftet med det vi gör. Då var det en nödvändighet utifrån samhällets utveckling och kvinnans sakteliga frigörelse som skapade ett behov av förskolor (Lindgren & Söderlind s.27f.) Men vad strävar vi mot nu? Ja, det är väl det som jag och de tillsynsansvariga inte riktigt är överens om eller ser likadant på. Jag får en känsla av att jag strävar mot att få använda den professionalism jag anser mig besitta som jag gestaltar i min andra berättelse, den som förskolan till stor del består av. Tjänstemännen i den första berättelsen avser mäta om vi använder den professionalism som står i styrmedel och som professionaliseringen gett oss. Frågan är om jag känner det samma när jag skriver mitt slutord till denna essä? Detta embryo som Lindgren och Söderlind kallar det fortsätter utvecklas. Det jag tagit upp är bara en liten del av allt som skett historiskt men jag väljer att lämna det för att fokusera på den tid som format mig och det dilemma jag upplever i min text.

Jag inser att det är viktigt att se tillbaka på och lära av historien men även att se till rådande situationer som är anledning och orsak till det som sker. Oavsett vilket mål den som sitter med makten har vare sig det är politiker eller dess budbärare så är det viktigt att ifrågasätta det. Vi, pedagoger och medborgare har en viktig funktion. Vi är bollplanket som besluten studsar mot. I mitt yrke som pedagog är jag dessutom en del av den professionella yrkeskår som skall se till barnets bästa och då en precis del av bollplanket. Jag kan som i min andra berättelse vackla och fråga mig om jag handlar rätt men får inte tappa tilltron till mina kunskaper och min förmåga att ifrågasätta. Ingegerd Tallberg Broman (2010) skriver om svensk förskolas karakteristiska drag och vill kontextualisera förskolan i ett historiskt perspektiv. Hennes citat i boken *Utbildningsvetenskap i förskolan* sammanfattar och tar mig vidare med insikt om att mycket av det som format min syn på mitt yrke och dess profession har sina grunder i en lång historia. Så även de tillsynsansvarigas syn på vad professionalism innebär och vad de bör mäta. Även en insikt genom dessa rader om att vi tar oss an professionaliseringen, en utmaning, på olika sätt: ”En verksamhet som förskolan, liksom de flesta av välfärdens institutioner, är präglad av sin historia. Det finns en tydlig relation mellan ett lands traditioner i förskole- och skolsystemet och dess handhavande och integrering av nya utmaningar och krav [...]” (Tallberg Broman. s. 34)

1.2 Utvecklingen under åren 1980 fram till idag

Om tiden från 1800-talet fram till cirka 1900 var en början utan politiskt stöd så skall jag nu se på fortsättningen. Min egen historia sker under en tid med helt andra möjligheter. Den pågår under en tid av stort politiskt intresse för att bygga ut barnomsorgen till en samhällelig rättighet för alla familjer och vidare till barnets rättighet. Det sker förändringar i synen på förskolans roll när dess möjlighet att bidra till barns utveckling stärks och inte bara ses som en plats för omsorg. Förskolan kommer då in under utbildningsdepartementet och bort från familjepolitiken och socialstyrelsen. I kommande stycken löper historien i en tid av stora samhälleliga förändringar inom förskolevärlden. Jag kommer nu se på delar av den historia som förskolan gått igenom som även är min historia och en bakgrund till det som format min syn på professionalism. Det gäller 1980-talet och fram till idag. En tid av aktiv och fortfarande pågående professionalisering.

Utbildningsdepartementets rapport *Förskolan i politiken – om intentioner och beslut bakom den svenska förskolans framväxt* (2015) framställer de politiska intentioner och beslut som format förskolans utveckling. Vad som är tydligt i rapporten enligt min mening är att den förskola vi har idag har tillkommit i en rasande fart. Under tiden 1975-1990 ökade de totala kostnaderna för barnomsorgen från 2,9 till 35 miljarder kronor (Utbildningsdepartementet. s. 35). Jag tänker att det inte är ovanligt med ”barnsjukdomar” i en verksamhet som förändras och utökas på det sättet. Vart efter det blir tydligt att regeringen inte kan möta upp den efterfrågan på förskoleplatser som finns, dels utifrån intentionerna om integration och samhällelig förändring (Tallberg Broman. 2010, s. 30f) dels utifrån barns lagliga rätt till viss tid i förskola (Lindgren & Söderlind 2019, s.108) tas nya beslut. Bland annat ett beslut om att avskaffa statliga regler och därigenom ge kommunerna mer frihet i utformningen av förskolan (Utbildningsdepartementet 2015, s. 38). I texten står att propositionen innehöll mycket påpekanden om att avskaffandet av statliga regler inte fick leda till en ”kvalitativ utarmning av förskolan”. Det var upp till kommunerna att göra egna lokala uppskattningar av resursbehoven. Socialstyrelsens centrala normer om sådana saker som högsta antal barn per avdelning eller kvadratmeteryta per barn togs bort. Kommunerna blir då även ansvariga för kvaliteten på dessa förskolor. Denna avreglering från statligt håll, en så kallad decentralisering när makt och ansvar flyttas, gav kommunerna upphov till ett utökat behov av kontroller av sina verksamheter. I detta ingår de tillsynsbesök som görs hos förskolorna och som jag nämner i min berättelse. Inte konstigt tänker jag att något slags kontrollsystem tillsätts får att få just kontroll på kvalitet i alla nya förskolor. Det är inget jag ifrågasätter. Vad jag reagerar på i min berättelse är inte *att* utan *vad* som kontrolleras. Jag blir uppgiven över att de bedömer ömhet, pussarna, som något oprofessionellt, inte

vad det handlandet har för grund. De gör enligt mig återigen en bedömning utifrån ett ställningstagande som inte ser till helheten.

Jag läser i texterna ovan det som att det fanns två agendor som löpte parallellt. Dels ett behov att uppfylla, fler förskoleplatser. Dels en förändrad syn på barns rättigheter och förskolans roll i barns utveckling och lärande. I åtanke har jag samtidigt den förändring av verksamheternas utformning (professionalisering) som skall implementeras i alla verksamheter och förvaltas av alla de nya pedagoger som tillkommit. Det har under åren formats olika socialtjänstlagar och propositioner om vad som borde prägla verksamheterna (Lindgren & Söderlind. 2019, s. 110f., Utbildningsdepartementet. 2015, s.36). Men tydligast med professionalisering i åtanke, blir det arbetet som leder till vår läroplan. 1996 tar Skolverket över ansvaret för förskolorna och en läroplan i linje med grundskolans formas.

Lindgren & Söderlind (2019, s.125) skriver att 90-talet var en motsägelsefull period när statligt fokus riktades mot barns behov, perspektiv och samhällsstatus samtidigt som både barn och familjer drabbades av de ekonomiska nedskärningar som skedde. Enligt det välfärdsbokslut som görs på uppdrag av regeringen för att utvärdera 90-talets effekter på den svenska välfärden så fanns det inte längre någon skillnad vad det gällde tillgång till plats inom barnomsorgen. Bokslutet visar att ”skillnaden låg snarare i kvaliteten på den barnomsorg som erbjöds” (Utbildningsdepartementet 2015 s. 64). I dessa texter knyter jag samman mina tankar om barnsjukdomar på grund av den snabba framväxten, i form av en försämring i kvalitet. Mängden reformer av olika slag går inte alltid jämsides med ekonomisk och strukturella möjligheter. Jag tolkar det som att reformerna inte fick en grund att stå på då ekonomin inte var i paritet med tillväxten.

Här på 90-talet börjar min tid som förskolechef då jag är en av de som tar möjligheten att starta förskola. Det är en tid av nedskärningar vilket jag i egenskap av ekonomiskt ansvarig för enheten och pedagog i barngrupp känner in på bara skinnet. Förskolan jag startar går bra men mina intentioner och didaktiska föresatser grusas av bristande ekonomiska möjligheter. Samtidigt sker det mycket ideologiska förändringar som jag deltar i. Dels den professionalisering som sker genom den statligt styrda förskolepolitiken med lagtexter och statsbidrag som jag nämnt och senare införandet av en läroplan (Lindgren & Söderlind. 2019, s.129-153). 1996 lyder förskoleverksamhet under Skolverket och därmed även Utbildningsdepartementet. 1998 har vi en läroplan. Stora steg som jag minns att vi på förskolorna länge diskuterade hur de skulle användas på bästa sätt. Myckna diskussioner

om hur vi skulle implementera det nya men inte tappa det gamla beprövade. Här kan jag relatera till hur jag vacklar i min tilltro till mitt eget handlande efter mötet med de tillsynsansvariga. Jag har en fast grund i mitt praktiska utförande men också en grund i en tid av de diskussioner som föregick läroplanens implementering. Att införa en läroplan var inte gjort i en handvändning och den var föremål för många tolkningar. Det är den fortfarande enligt Skolinspektionens rapport *Slutrapport. Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan* (2018, s. 21) som på regeringsuppdrag granskat förskolan i tre år. Skolinspektionen ser fortfarande indikationer på att det finns svårigheter att realisera läroplanens intentioner. 20 år senare har vi ännu problem med vårt styrdokument. De skriver att det är *uppenbart* (vilket är en tydlig markering) att förskolorna har problem med att få tid att diskutera pedagogiska frågor inom personalgruppen. Jag tycker det är skrämmande men inte oförklarligt. Sedan läroplanen kom har det varit nedskärningar och löneökningar (främst hos förskollärarna) som då av ekonomiska skäl ökat på barngruppernas storlek (pengar in) eller och minskat antalet pedagoger i barngrupp samt deras utbildningsgrad (pengar ut). Det är inte svårare än så, barnpengen vi tilldelas ökas inte upp för att möta förändringarna. Skolinspektionen skriver att det åligger förskolechefen att skapa en organisation där det finns tid för diskussion (Skolinspektionen 2018, s.26). Jag tänker utifrån min egen berättelse och position som förskolechef att där kommer skillnaden i fokus som jag och de tillsynsansvariga har. Jag ser att det är en bristande tillgång av medel som begränsar möjligheten att utforma och utföra det vi åläggs vilket ger nya bedömningar om vad som kan göras och måste prioriteras. De tänker inte i termer av vad bristande ekonomiska medel gör med möjligheterna till tid för diskussion. Deras fokus ligger på mätande av måluppfyllelse och ser då i ljuset av Skolinspektionens och läroplanens riktlinjer hur det genom organisatoriskt åläggande skall lösas av förskollärare och rektorer oavsett ekonomiska hinder.

1.3 Summering

Genom de utredningar som gjordes kan man se hur det blev en skiftning i relationen mellan samhället och barnfamiljerna där ansvaret för barnen mer åläggs staten (Lindgren & Söderlind 2019, s. 103f., Tallberg Broman. 2010, s.44f.) och då i förlängningen oss på förskolan. Det har varit ett politiskt och samhällsligt fokus på att möta upp efterfrågan på barntillsyn och få grepp om kvaliteten i förskolan. Dessa politiska beslut jämsides med en förändrad syn på barndom, barns utveckling och lärandet har format förskolan. Detta har såklart påverkat mig och alla andra pedagoger både positivt och negativt i våra möjligheter till kvalitativt yrkesutövande, vår professionalitet. Vi har fått eftertraktade styrmedel och genom det högre status men inte ekonomiska medel i paritet med det nya

som åläggs oss. Jag kan genom denna historiska återblick skönja att en skillnad i definition av professionalitet inte nödvändigtvis är det som skiljer mig och de tillsynsansvariga åt utan kanske snarare en skillnad i inriktning. Jag försöker utföra det professionaliserade utövandet, de vill dokumentera bevis på professionalitet genom att påvisa att styrdokument följs och att kvaliteten upprätthålls. Jag är i ett förändringsbenäget handlande, de är i ett förutbestämt mätande.

Kapitel 2 Förskoleprofessionen idag

Detta kapitel ser till svaret på min andra fråga: Vad har det gett oss för förskola? Vad innebär professionsbegreppet inom förskolan idag? genom att se på vad professionaliseringen givit oss i form av politiska beslut om mätbara utvärderingar och hur vi samtidigt med vår statushöjning förlorat den eftersträvade kontrollen över vårt yrke i en saknad tillit. Kapitlet berör även hur professionalisering och professionell kan förklaras och förstås samt hur dessa begrepp skiljer sig åt i ett övergripande strävande respektive ett kontextbundet görande.

2.1 Var är vi idag?

Nu är lika svårt att spegla som framtiden, när nuet blivit historia kan vi reflektera över det med den distans som behövs. Tallberg Broman, (2010, s. 333ff) avslutar sitt kapitel som diskuterar kvaliteten i den förskola som växt fram sedan 1800-talet med att problematisera den snabba utvecklingen av utvärderingar i förskolan. Då är vi där förskolan är nu och så även jag i min berättelse. I mätbarhetens tidevarv. Jag kan inte fränsäga mig den tillsyn som sker i förskolan jag är chef över. Det vill jag inte heller men jag har många och myckna funderingar över dess utformning samt det utrymme de tillsynsansvariga har att ge individuell bedömning och kontextuell utvärdering. Jag saknar den tillit som skulle ge mig kraft och incitament för att fortsätta utvecklas och vara just professionell. Regeringen tillsatte 2016 ”Tillitsdelegationen” som skall analysera och föreslå hur välfärdens chefer skall tillvarata medarbetares kompetenser och erfarenheter. Detta för att öka kvaliteten för medborgarna. Mitt intresse väcks av läsningen då jag i mitt syfte verbaliserat en känsla av brist på tillitsstyrning som ett problem för oss i förskolan idag och definitivt i min relation med tjänstemännen i min berättelse. I delegationens rapport (SOU 2018:47) finns ett kapitel som behandlar tillsyn. Deras slutsatser kring ämnet berör mig yrkesmässigt och personligen och sätter fingret på den uppgivenhet jag känner över den relation jag har med de som utfört tillsyn hos oss i min berättelse. Det står följande kring hur tillsyn upplevs:

I Tillitsdelegationens delbetänkande *En lärande tillsyn* konstateras att tillsynen sammantaget tycks bidra till viss utveckling i granskade verksamheter. [...] Många upplever dock att

tillsynen av både skolan och omsorgen är alltför inriktad på kontroll av regelefterlevnad i stället för på kvalitet och verksamhetsutveckling. Inriktningen medför att granskningen får en styrande effekt mot regelverk, administration och formalia – ibland på bekostnad av brukarperspektivet. (SOU 2018:47 s. 259)

Kapitlet avslutas med följande slutsatser:

Att ändra styrningen i denna riktning (tillitsbaserad styrning, min kommentar) kommer enligt vår bedömning att leda till att medarbetare inom hälso- och sjukvård, skola och omsorg får ökade förutsättningar att göra ett bra arbete. Medarbetarna och medborgarnas kompetens, kunskap och engagemang kommer tas tillvara i större omfattning. Sammantaget menar vi att detta leder till bättre kvalitet i det offentliga möte med medborgaren och därmed en större tillit till välfärden, offentlig sektor och demokratin. (SOU 2018:47 s. 300)

När jag läser detta som känns så fundamentalt men onåbart blir jag bedrövad och återfår känslan av vanmakt som finns i min berättelse. Samtidigt ser jag hur vi i välfärdsyrkena är politikernas ansikten utåt mot medborgarna. Det ger mig återigen förståelse för den kontroll som sker men inte utformningen av den. Dessutom tänker jag på tjänstemännens maktposition i form av den officiella rapport de skriver, som många föräldrar väljer förskola utifrån. Jag vänder mig till Susanne Arvidssons (2014) text ”Mellanrummet. En essä om skillnaden mellan upplevd och beskriven kvalitet i förskolan” för att försöka se det från andra hållet i hennes egenskap av att vara tillsynsansvarig. Hon skriver om den diskrepans som finns i synen på kvalitet mellan henne och de förskolechefer hon möter. Mellanrummet är för henne det mellan vad hon läser och det hon ser samt får förmedlat i intervjuer med de hon gör tillsyn hos. Hon behandlar den maktposition hon har som tjänsteman i relation till de förskolor hon besöker. Hon skriver följande; ”Jag hamnar i ett läge där jag har makt att påverka de människor jag möter. Med det perspektivet blir det intressant att fundera över hur jag formulerar mig kring kvalitetsbegreppet i min dialog med förskolechefer och pedagoger på förskolorna.” (Arvidsson. 2014, s. 24). Ja så är det. Ett ord, ordet professionell, satte igång en självrannsakan hos mig och de andra pedagogerna. Men det var ju inte bara det, om jag rannsakar vidare. Det var ju den berömda droppen och den består ju inte av det uttalade ordet utan av alla år vi brottats med deras syn på professionalitet och i förlängningen vad de väljer att mäta. Vad de ser att vi gör, eller inte gör, korrelerar inte alltid med vad som är relevant utifrån vår kontextuella synvinkel eller ur deras synvinkel mätbart utifrån New public management, (NPM). NPM är en samling marknadsanpassade lösningar som avser att få kontroll och styrning på offentliga verksamheter samt en effektivitet. NPM gjorde sitt intåg i förskolans värld på 90-talet i samband med den avreglering och decentralisering som skedde från staten vilket jag nämnt tidigare. I radioprogrammet ”Människans mått” (SR 2019) förklaras NPM som en radikal förändring av styrningen av offentlig verksamhet. Deltagarna i programmet (forskare och verksamma inom offentlig sektor) förklarar det som att vi

gått från en tilldelning av en summa pengar med tillhörande direktiv till en idé om att verksamheterna måste följas upp genom mätbara resultat. Jag får tag på min känsla av den förlorade tilliten. Samtidigt, antagligen formad av den verklighet jag arbetat i sedan 90-talet, känns det förra, en tilldelning med direktiv, väldigt gammaldags. Även jag är ett barn av min tid inser jag förvånat. Jag återkommer till relevansen av NPM i kapitel 3.

Genom den litteratur som jag låtit spegla historien och läsningen av tillitsdelegationens huvudbetänkande får jag syn på en anledning till mina egna reaktioner över hur den tillsyn vi genomgår utförs. I berättelsen är det vår ifrågasatta professionalitet som upprör mig och de andra pedagogerna men det grundar sig i att vi har olika syn på vad det innebär att vara professionell. Jag befinner mig starkt bunden till det praktiska, den vardag och de resurser som formar oss pedagogers möjligheter att utföra våra intentioner. Det som visar sig i min andra berättelse i hallen med det ledsna barnet. De följer och utför ett uppdrag om tillsyn utifrån vad politikerna i barn- och grundskolenämnden bestämt. Men ett uppdrag som skulle kunna utvecklas som sagt. Jag har även erfarenheter av det. Det har under åren varit andra tjänstemän som utfört tillsynen. Ett antal äldre före detta förskollärare. De uttalade vad de såg fungerade likväl som vad vi kunde utveckla men det blev en dialog som gav reflektion och utveckling. Det utvecklade oss och vårt arbete. De hade den inställningen som nämns i tillitsdelegationens slutsatser jag återgivit ovan inser jag. Jag blir påmind om detta vid min läsning och reflekterar över att de var erfarna och inte styrda av de dokument de hade att göra sin tillsyn utifrån. De såg det vi såg, de mätte det vi värderade. De tillvaratog vår kompetens. De ville utveckla våra kunskaper utifrån den vardag vi verkade i. Ett möte som utvecklade den professionella kompetensen vilket då kom barnen till gagn. Så var är vi nu? Ja det beror på vem du frågar. Och vart den siktar. Vi tar avstamp i vår egen nutid när vi siktar framåt och även den är föremål för tolkning. Vart vi skall beror på vart vi anser att vi är. Och det är just det som skiljer sig mellan mig och tjänstemännen. Jag är i verksamheten, de skall överföra den i en skala på 1-5. Jag kommer återkomma till denna skillnad i kapitel 3 om de mätbara målen och den omätbara kunskapen.

2.2 Vad innebär professionsbegreppet i förskolekontext.

För att förstå varför jag och de tillsynsansvariga har svårt att mötas måste jag försöka se var våra åsikter går isär. Hur skiljer sig vår syn på professionalitet? För att kunna göra det behöver jag se på definitionerna och användandet av begreppen. Först tittar jag lite närmare på definitionen av professionalitet sedan på skillnaderna mellan begreppen professionell och professionalisering. Själva begreppet profession förklaras av Jarl & Rönnberg (2010, s. 128f) i deras bok *Skolpolitik* som en klas-

sificering av organiserade yrkesgrupper med en gemensam kunskapsbas och kontextfri yrkesetik. Genom dessa kriterier kan de få statligt förtroende och därigenom beslutanderätt vilket i sin tur ger yrkeskåren en slags monopolställning. Dessa delar av professionsbegreppet kommer även beröras i kommande förklaringarna av andra författare.

Britt Nyberg (2008) som skrivit "Förskolans professionalisering utifrån ett fackligt perspektiv", anser att profession kan ses som att en yrkesgrupp genom sin vetenskapligt grundade kunskap positionerar och avgränsar sig i samhället. Detta genom en kunskap som är specifik för yrkeskåren och vetenskapligt förankrad (Nyberg, 2008 s. 11,12). Hon betraktar även begreppet professionalisering som den strävan som sker för att få status och därigenom tolkningsföreträde inom sitt yrkesområde. Professionalism förklarar hon som den kompetens yrkesgruppens har, dess interna kvalitet som krävs i ett framgångsrikt utövande. (a.a. s. 12). Thomas Brante (2009), sociologiprofessor, skriver i "Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner" om den professionella logiken. Han förklarar professionella yrken med denna, enligt honom själv, något klumpiga definition som "[...] organiserade, relativt autonoma bärare och förmedlare av samhälleligt sanktionerade, abstrakta kunskapsystem som ger dem förmågan att utföra handlingar som uppfattas som svåra, skickliga och värdefulla av allmänheten/klienten" (Brante, 2009 s. 28). Han skriver vidare att professionalisering är ett sätt att kontrollera ett yrke, det handlar om att yrkeskåren har eller vill ha kontroll över sitt yrke genom "kunskaps- och yrkesmonopol" (a.a. s. 21). Detta såg jag ju också i min läsning om 1800-talets förlagor till förskollärare, lärarinnorna, som utbildade och ville ta makten över sitt verksamhetsområde. Det är en förståelig aspekt för den som i samhället vill föra fram sitt yrke, dess kunskaper och på så sätt utveckla förståelsen kring det som krävs för att utföra yrkeshantverket. Denna strävan att visa på kvalitet och få status och på så sätt utveckla självstyre, autonomi, kommer jag till i del 2.3. Tomas Englund (2004), vars forskningsämne är pedagogik, skriver i Lärarförbundets skrift "Lärarprofessionalism - om professionella lärare" att begreppet professionalism låter oss närma oss vad han kallar "det pedagogiska projektet" som är yrkets olika delar i dess utövning. Professionalism lägger enligt honom fokus på yrkesgruppens tillägnade förmågor och egenskaper som krävs för att vara framgångsrik i sitt utövande. Professionalisering anser han är ett mått på styrka och auktoritet för yrkesgruppen i samhället samt en strävan mot status (Englund. 2004, s.45). Han anser vidare att man bör påminna sig om att den interna kvalitén, alltså lärarprofessionalismen, samspelar med en sociologisk aspekt, vilket är professionaliseringen, även om man särskiljer begreppen. Detta beror enligt Englund på att professionernas auktoritet självklart är beroende av en samhällelig legitimitet (a.a. s. 45).

För mig blir skillnaden klargjord i att professionalism är ett görande som är beroende av professionaliseringen som är ett strävande. Brante, Nyberg och Englund skriver alla tre om den ständiga och pågående diskussionen kring professionalismens kärna. De påvisar den olikhet i synen på professionalism som finns och även på vem som har makten och i detta fall tolkningsföreträde. Brante (2009, s. 25) skriver angående definitionen av profession att den splittring som delar upp de professionella i skikt av verksamhet, organisation och ledare resulterar i en omdefinition av begreppet profession. Han anser att det leder till att autonomin och kollegialiteten minskar i takt med att den ökade styrningen sker av de vars profession är organisation och som blir länken mellan politiker och verksamheterna. Brante beskriver den alienering jag känner mellan mig och tjänstemännen som ett resultat av 90-talets väg bort från kollegialitet och mot mätbarhet. I mitt fall genom de distanserade tjänstemännens roll som länk mellan mig och politikerna, som är mina chefer så att säga. Tjänstemännen jag möter i min berättelse är en slags mellanchefer utan beslutsrätt som mäter vår verksamhets förmåga att följa styrdokument som politikerna i sin tur fått av Skolverket och utbildningsmyndigheter. Om jag sätter det i samband med hur olika styrmedel tolkas, vår manual för professionalism, visar det på hur svårigheterna att mötas kan komma sig av olika utgångspunkter kring profession. Det blir kommunikationssvårigheter om vi använder samma ord men menar olika saker med dem. Detta hör även samman med den bristande tid som vi har att samtala och reflektera kring detta. 90-talets väg bort från kollegialitet beror inte bara på ekonomiska åtstramningar som gav mindre tid till reflektion och samtal pedagoger emellan. Det är även en väg som ledde bort från den föreståndare (idag rektor eller förskolechef) som i princip varje förskola hade. Då fanns en ledare och chef väl insatt i verksamhetens kontext som var förmedlare mellan förskolan och politikerna. En person med insikt i de olika delarna av förskolan vardag som då såg behovet av professionaliseringen men även professionalismens möjligheter i verksamheten under de rådande omständigheterna.

Jag läser även att de två första förklaringarna från Nyberg och Brante mer syftar på att professionalism är starkt knutet till en önskad professionalisering medan Englund kan se det mer i relation till det faktiska utövandet i sig. Jag börjar få en känsla för vikten av att skilja på begreppen. Förutom deras förklaring av skillnaden mellan begreppen poängterar de också hur de korsas. Det var det jag började få insikt i. Jag kommer därför försöka särskilja dem.

2.3 Skillnaden mellan professionell och professionalisering

Skillnaden i hur begreppen tolkas är ibland hårfin. Men jag känner att den skillnaden i strävan som särskiljer dem är viktig för att kunna analysera vad det innebär att vara professionell som nämns i min berättelse. Jag ser det som ett handlande i stunden utifrån reflekterad erfarenhet och omdöme, vilket jag inte upplever att de tillsynsansvariga gör. Jag vänder mig till Englund & Dyrdal Solbrekkes (2015) som i sin artikel ”Om innebörder i lärarprofessionalism” vill språkligt särskilja distinktionerna att som lärare vara professionell kontra att agera professionellt. De hävdar att begreppen används för allmänt och utan klara innebörder. Därför delar de in det i två begrepp som problematiseras, nämligen begreppen som jag stött på innan, professionalisering och professionalism.

När det kommer till professionalisering anser de att det historiskt kommer från en syn på att läraryrket kan analyseras utifrån en gemensam uppsättning tekniker och ett utvecklande av status något som knyter an till min historia och den tid då yrkeskåren, förbundet och politikerna sökte sätt att professionalisera (Englund & Dyrdal Solbrekke. 2015, s. 170). Enligt författarna har det även under de senaste decennierna skapats ett forskningsfält inom pedagogik där man fokuserar på kvaliteten i yrkesutövandet, de väljer att kalla detta professionalism (a.a. s.170). De skiljer alltså på professionalisering som det som i ett sociologiskt perspektiv ger status och en möjlighet till att kunna utöva inflytande eller kontroll över sitt eget arbete, autonomi, från professionalism (a.a. s. 172-173). Detta påminner om hur Englund, Brante och Nyberg beskrev professionalisering bland annat genom orden; status, monopol och tolkningsföreträde. Autonomi kan även förklaras som att ha makt över sin arbetssituation och självständigt bestämma över utformningen av sin praktik, alltså monopol eller tolkningsföreträde (Nyberg 2008, s. 13). Med professionalism avser Englund och Dyrdal Solbrekke, å andra sidan, ett moraliskt och sociopolitiskt perspektiv på den pedagogiska kvaliteten. Englund, Brante och Nyberg använder orden: förmågor, utövande, handling och kompetens. Här kommer de till en skärningspunkt. Englund & Styrdal Solbrekke skriver att detta visar på ”[...] den sköra relationen mellan de två begreppen professionalisering och professionalism. Ty, om en yrkesgrupp har ’lyckats’ i sin professionaliseringsprocess äger de också oftast i hög grad makten över kvalitetsfrågan, dvs vad som är uttrycket för god professionalism.” (Englund & Styrdal Solbrekke, 2015, s. 173). Jag tänker att det är balansen mellan å ena sidan professionalism, som innefattar att behärska en kvalitet i ens yrkesutövande, något som skall bedömas, å andra sidan professionalisering som skall ge mig status och tolkningsföreträde. Men, jag har ju inte tolkningsföreträde eller autonomi i min relation till de tjänstemän som bedömer mig om de inte tillämpar tillitsstyrning. Dessutom bedöms och skrivs deras rapport utifrån några timmars deltagande i vår verksamhet. Brante (2009, s. 24) skriver att ”Det är snarare så att en profession kan uppvisa vissa egenskaper givet en viss situa-

tion och samhällsordning och andra vid en annorlunda tidpunkt och situation.” Jag betror tjänstemännen tillräckligt för att lita på att de även kan läsa ”mellan raderna” vid tillsynen men med tanke på vad Brante skriver tänker jag att den annorlunda situationen som ger en möjlighet att uppvisa andra egenskaper skulle vara att vi hade andra (bättre) ekonomiska möjligheter. Jag har påtalat detta många gånger när vi diskuterat vad vi i personalgruppen väljer att lägga vår tid på. När omständigheterna i form av bristande tid och möjlighet, på grund av det höga antal barn som idag krävs för att få ekonomin att gå ihop, tvingar mig att välja, väljer jag alltid barnet, inte dokumentationen. Som erfaren pedagog sker ”dokumentation i stunden” men det finns färre papper för de tillsynsansvariga att bläddra i. De får då lita på mitt ord och till verksamhetens kvalitet i form av det som kan ses i handling och samspel mellan barn och pedagoger samt mellan barnen. De måste i så fall utöva tillit.

Tillitens fördelar kan förklaras så som Niklas Stenlås (2009:6) uttrycker det i sin rapport ”En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier” angående skolans framtida utveckling och lärarkårens roll: ”Man kan inte få högkvalitativ undervisning och professionella lärarinsatser om man samtidigt minskar den professionella autonomin.” (Stenlås, 2009 s. 95). Han skriver detta i samband med en diskussionen kring olika styrformer och anser att reformer minskat lärarnas utrymme för den professionell yrkesrollen. Han diskuterar vidare att vi inte kan återställa skolan till innan 90-talets reformoffensiv men att framtiden måste se till vilken lärarroll som eftersträvas och vad reformer gör med den. I kommande reformer anser Stenlås att det är av vikt att ta hänsyn till hur lärarnas arbetsvillkor ser ut. Jag tänker att Stenlås berör det som är en del av den debatt som talar emot den mätbarhetens tidevarv vi lever i och att autonomi, det får den som anses professionell men frågan är om de bedömt professionella får utöva den. Det är tio år sedan han gjorde denna rapport. Det är inte mycket som har hänt.

2.4 Summering

Förskolan befinner sig nu i en tid av tillsyn och mätningar som politiska beslut historiskt och i nutid gett oss. Vi är även i en tid då dessa ifrågasätts allt mer i relation till vad de givit kontra vad dessa metoder missar i sin form av mätningar. Jämsides med detta går en diskussion om den förlorade tilliten till de professionella som utför det som mäts. Professionaliseringen har avsett att ge förskollärarna autonomi och makt över kvalitetsfrågan. New Public Managements införande och sämre ekonomi reducerade möjligheten till denna professionella autonomi. Jag har genom texterna gett professionaliseringen en definition av ett strävande, medan professionalitet är förmågor och egenskaper som för att få utövas i autonomi kräver professionaliseringen. Denna autonomi kräver tillit

från politiker och deras tjänstemän för att kunna utövas och berika vår undervisning och vårt arbete i övrigt. Fortsatt formas förskolan av, som jag nämnt tidigare, politiska beslut och synen på barn-
domen och barnet men nu även med ett större fokus på barns utveckling och utbildning.

Kapitel 3 De mätbara målen och den omätbara kunskapen

Jag kommer här se på vad NPM innebär, vad det syftar till och varför vi har det, samt även vad som kan komma att ersätta det. Senare tittar jag på vad användandet av NPM:s metoder inte kan mäta och vad det betyder. Sist tittar jag på vad praktisk kunskap är och vad har det för relevans för professionen innan mitt slutord tar vid.

3.1 New Public Management

I Tillitsdelegationens rapport (SOU 2018:47. s. 52f) beskrivs historien bakom intåget av NPM som ett resultat av två styrande faktorer. För det första gav den ekonomiska nedgången som pågick från 70-talet och framåt ett budgetunderskott och en inflation vilket ledde till att statsfinanserna måste ses över. Den offentliga sektorn, som förskolan tillhör, gick genom detta från att ha varit lösningen på sociala och politiska problemen till att vara ett problem i sig självt. I rapporten står att "[...] det fanns goda skäl att eftersträva större effektivitet i den offentliga verksamheten." (SOU 2018:47, s. 53). Vid den här tiden fanns det ingen fungerande resultatrapportering. Verksamheterna sökte medel (pengar) årligen men behövde inte redovisa något tillbaka. Detta, i samband med ekonomisk nedgång, gav incitament till behovet av kontroll. Den andra styrande faktorn var enligt rapporten att det samtidigt började formas tankar om kvaliteten i den offentliga sektorn. Om inte skattebetalarna var nöjda med tjänsterna skulle de då betala de höjda skatterna som krävdes för att behålla den offentliga verksamheten? Ett behov av att kontrollera även kvaliteten väcktes. Samtidigt sker som jag nämnt en explosionsartad utbyggnad av förskolan. Enligt SOU-rapporten gör detta det förståeligt att dåtidens politiker och tjänstemän tog till sig det privata näringslivets upparbetade lösningar för effektivisering. Olika sätt att styra och kontrollera som internationellt var i ropet. Dessa olika styrningsidéer blev en applicerbar lösning på det dubbla problemet. Det var de idéer som genom sina samband gemensamt beskrevs med termen New Public Management (NPM). Delegationen påpekar i sin rapport att det idag finns problem på grund av detta styrskick. Politiker och medborgare får inte förväntad kvalitet uppfyllt trots den styrning som sker. Yrkesgrupperna inom välfärden saknar handlingsutrymme på grund av detaljstyrning med "fjärrkontroll" (a.a. s. 16) vilket leder till vanmakt över att inte kunna använda sitt engagemang, sin kompetens och sina kunskaper på bästa sätt. I rapporten står även att NPM bygger på en teori som genom decentralisering skulle ge de yrkespro-

fessionella mer möjligheter att använda kompetensen i verksamheten, men att det visat sig bli precis tvärtom i många fall (SOU 2018:47, s. 59). Jag tänker att det fanns en god och nödvändig intention vars lösningar (NPM) inte infriade utifrån vad som var tänkt men som fått fortsätta råda då det inte verkar finnas några alternativa lösningar som är lätta att applicera på problemet. Kanske för att alternativen kräver en odefinierbar tillit till den enskildes (förskollärares) bedömning likväl som det är svårt att släppa taget om den reform som ger en chimär trygghet i att det utövas kontroll över finanser och kvalitet.

Tillitsdelegationen har fått sitt uppdrag för att det från politiskt håll finns ett uttalat behov av förändring mot ändamålsenlig styrning med tillit. En tillit som skall genomsyra alla led av styrning och ledning för att ge välfärdstjänster hög kvalitet. Alltså finns det ett försök till förändring av problemet med managementstyrning även hos politikerna tänker jag. Tillitsdelegationen gör utredningar för att visa på vad som kan göras men sen hänger det på våra politiker att genomföra detta. Tillitsdelegationen har ingen ingen makt som statsvetaren Sten Widmalm (2019, s.238) uttrycker det i sin text ”Om NPM som överideologi och vad den gör med oss”. Han påtalar en svag tilltro till tillitsdelegationens relevans genom att fortsätta skriva att allt delegationen kan göra är att förespråka ”att vi bör lita på varandra mer” och förväntar sig ”inga större strukturella förändringar” (a.a.). Han skriver även om tillit utifrån makthavarnas synvinkel och dilemma, nämligen att få de som arbetar i den offentliga sektorn att följa uppsatta mål även när ingen ser på. Han visar på att det inte är något nytt fenomen i samhällen som utökas och utvecklas men att det valda sättet att försöka få kontroll över arbetarna, i detta fallet förskollärarna, genom NPM inte löser problemet. Widmalm menar att strävan att kontrollera resurser och individer där ekonomiska perspektiv styr tvingar undan en nyanserad syn på medborgaren och skapar en stat som tappar sin humanitära orientering. Vidare anser Widmalm att det styre som den offentliga sektorn idag lyder under inte ser till sitt humankapital alltså de människor som arbetar i sektorn. Han summerar följderna av detta på följande sätt:

Att eleverna inte får en god undervisning, att lärares arbete inte respekteras och värderas, att omsorgen om äldre ersätts med medicinering, och att sjukskrivningstalen för utbrändhet ökar så mycket som de gör i Sverige - tyder på att individers värde, deras kunskap, och deras omdömesförmåga, inte värderas. (Widmalm, 2019, s. 235)

Det är inte svårt att skönja Widmalms inställning till NPM. Han beskriver till och med New public managements effekter som ”perversa”. Han anser att kärnverksamheten blir lidande i strävan efter att dokumentera det mätbara och att genom mätningar synliggöra måluppfyllelse och få budgetar i balans. Widmalm ser lösningen på problemet som att det handlar om en medveten prioriteringsfråga

valt resurserna läggs, inte en resursfråga i sig då det finns medel till annat så som (onödiga) infrastruktursatsningar. Jag har beskrivit samma grundläggande problem genom mina tankar om att vi inte har ekonomiska möjligheter att utföra ett professionellt arbete i alla led utan får välja och prioritera vad vi hinner med. Widmalm tar diskussionen så långt som till att hävda att vårt samhälles överideologi inte längre är demokrati utan vi styrs av NPM och ekonomism. Dessutom hävdar han att det sker en avprofessionalisering på grund av NPM då chefer mer sällan besitter de expertkunskaper som krävs för att utföra det de skall styra över. Det är kraftfulla åsikter som framkommer i Widmalms text. Jag kan se hans åsikter om tillitsdelegationen som en missmodig syn på politikerns svar på problem, att tillsätta en delegation men inte använda dess slutsatser till en grund för handlande. Han talar också som en av få om det som är grundläggande att ta med i denna diskussion och som jäms med NPM är den del som stryker professionalismen, nämligen de ekonomiska grunderna. Resursfördelningen är även den ett politiskt beslut som kraftigt påverkar förskolans och utövarnas möjligheter samt visar på hur arbetarna eller humankapitalet värdesätts och förvaltas. Jag har nämnt den ekonomiska nedgång som pågått historiskt och tyvärr ännu pågår och anser att det är en stor del av problemet för möjligheten till professionellt yrkesutövande. Det jämsides med ett mätande som fokuserar på vissa, inte alltid de viktigaste, delarna av det professionella yrkesutövandet. De olika delar som gestaltas i mina två berättelser, mätandet kontra vardagen i verksamheten. I egenskap av förskolechef och ekonomiskt ansvarig för företaget så kan jag relatera till det framväxta behovet av kontroll. Ekonomin måste balanseras i ett företag liksom i statsbudgeten, det är inget konstigt. Men det måste kunna ske utan tappad tilltro till de professionella och utan att kärnverksamheten får stryka på foten. Som Widmalm uttrycker det så handlar det om prioriteringar. Dessa prioriteringar innefattar förutom valt de faktiska medlen tilldelas och i hur stor mängd även en fråga om att se på dessa medels verkan i ett längre perspektiv. Jag tänker då på kostnader för det ökade antalet långtids-sjukskrivningar men också på att den bristande utbildning barnen får i förskola kan resultera i mer kostnader längre fram då vi i förskolan skall lägga grunden för det livslånga lärandet (Skolverket, 2018 s.7).

I samma bok skriver företagsekonomen Hans Hasselbladh (2019 s. 257) om hur professionen ses som ett hinder för rationell organisation. Hasselbladh driver angående NPM's intåg tesen att det fanns ett ekonomiskt incitament, men att det stora problemet var professionen i sig. Han menar att reformerna i NPM gett validitet till åsikten att professioner måste kontrolleras och styras för att i sin tur göra hela den offentliga sektorn styrbar (Hasselbladh. 2019, s. 256). Han påtalar att den övertygelse och tilltro till NPM och dess reformer som förvaltningarna och deras politiker haft gjort att de

föribesett utfallet. Han beskriver denna (för de verksamma och verksamheterna) problematik så här: ”New Public Management förstärkte det politiska systemets inneboende tendens att basera sitt handlande på principer och att prioritera oreflekterat genomförande av vad man bestämt sig för.” (Hasselbladh. 2019, s. 260).

De tre olika förklaringarna av NPM och dess intåg i välfärden och förskolorna visar alla på brister och problem det medfört både för de som utför och för de som nyttjar tjänsterna. Widmalm tar det så långt som att hävda att det riskerar undergräva vårt demokratiska system. Hasselblads tankar visar på att reformerna i NPM inte enbart styrs av marknadsekonomiska tankar utan att den professionella autonomin var ett hinder för politikerna och styrningen. Åsikterna jag nämnt innefattar övergripande tankar om vad NPM inneburit. Bristerna och problemen de talar om har jag erfarit i min yrkesroll. Om NPM undergräver vårt demokratiska system vore det förfärligt, det är dock något jag inte kan se men just demokratin och dess koppling till välfärden är en relevant synvinkel. Vikten av förtroendet till välfärdssektorn som i sin tur präglar vår demokrati nämns även i Tillitsdelegationens rapport (SOU 2018:47, s. 42 f.). Det ger än mer relevans åt min åsikt om att det är viktigt att ifrågasätta det som vi mäts utifrån, av de tillsynsansvariga. Något som jag tappat ork till i min första berättelse. Min andra berättelse visar på hur detta ifrågasättande ruckar tilltron till min egen professionalitet. Att vår autonomi skulle vara problemet vid införandet av NPM är ju väldigt kontraproduktivt när det sätts i relevans till den professionalisering som pågått historiskt och som ännu pågår (Brante 2009, s.20). Att vilja kontrollera den kvalitet som erbjuds medborgarna genom legitimering av utförarnas utbildning och lagstadga behovet av förskollärares ansvar i verksamheten, men samtidigt brista i tillit till den legitimerades förmåga till självstyre och på så sätt försvåra professionellt utövande är kanske vad Widmalm skulle kalla pervers managementeffekt.

Tanken är att kvaliteten i förskolan ska garanteras av vår professionalism och att den utbildning vi har är legitimerande. Samtidigt visar texterna ovan på att vi inte har full tillit från politikerna och då inte heller kan utöva professionalitet i autonomi. Vår legitimation skall visa på att vi genom utbildning fått redskap nog att utföra ett professionellt yrkesutövande. En grund för tillit från staten som jag nämnt tidigare. I boken *God utbildning i mätningens tidevarv*, förklarar Gert J.J. Biesta (2011) detta med att konstatera att autonomi, tillsammans med oberoende i tanke och handling, som något essentiellt i varje utbildning. Biesta resonerar visserligen kring utbildningars utformning men det är ju något som visar på autonomins relevans i stort och som en del av de färdigheter utbildningen till förskollärare bör bidra till. Något som vi som professionella måste värna om, i mätningens tidevarv.

Jag tänker att NPM gav politiker och tjänstemän modeller som mäter det mätbara men inte det som kan vara av största vikt för att få den önskvärda kvaliteten i förskolan. Förskolan är ett led i det livslånga lärandet enligt kapitel 1, § 4 i vår skollag (SFS 2019:410) och därför är det relevant att se på vår syn på vad god utbildning (kvalitet) är mer än att bara lita på de data som samlas in via mätningarna. Biesta (2011, s.21f) förklarar detta problem som att vi måste utvärdera den data och de fakta som samlas in utifrån värderingar. Vi måste alltså använda vårt omdöme i detta likväl som i den praktiska kunskap som jag nämner saknas i mätningar och som är en så viktig del i att vara professionell. Bernt Gustavsson (2000, s.189) förklarar i sin bok *Kunskapsfilosofi* att för att kunna göra en klok bedömning så krävs ett flexibelt instrument likt den lesbiska linjal som följsamt kunde mäta antikens kolonner med dess räfflor och kurvor. Jag tänker att detta sätter ett fokus på att det ligger i händerna på den som samlar in data att bedöma utifrån fler aspekter än de mätbara indikatorerna. Något som kräver ett eget ställningstagande från individen. Om jag går till min berättelse och mötet med de tillsynsansvariga kan jag förstå min uppgivenhet i att det som inte anses professionellt, att pussa barnen, inte bedömdes med någon lesbisk linjals följsamhet utan genom ett avståndstagande utifrån eget tolkande av professionalitetens innehåll. Biesta (2011) tillägger ett ifrågasättande av validiteten i det som mäts med att fråga sig ”mäter vi det som är viktigt eller om vi bara mäter det som vi enkelt kan mäta” (Biesta. 2011, s.22). Alltså vad vi har för syfte med mätningarna. Biesta (a.a. s. 23) diskuterar vidare att för att kunna återinföra värde och syfte måste vi fråga oss vad god utbildning är. I synen på professionalitet och vad denna skall innehålla talas och skrivs det om, vilket jag visat på, att det är kvaliteten som skall bedömas. Kvaliteten i förskolan och på förskollära-
nas utövande. Ordet kvalitet är brett och tolkningsbart vilket leder till att vi kanske måste se på vad det innebär. Med tanke på att vi enligt våra styrdokument utbildar måste en del av kvaliteten vara en god utbildning. Då måste vi enligt Biesta (a.a. s. 12) se på det goda i utbildningen ”som en normativ fråga - en fråga om syften, mål och värderingar - och att angripa den utan omsvep snarare än på ett indirekt sätt.” annars finns enligt Biesta en risk att vi tappar vår autonomi och låter statistik och data fatta våra beslut. Om jag sätter detta i relation till mina två berättelser finns det mycket tilltro till statistik och data hos de tillsynsansvariga men inget av denna data används i den mycket vanliga situation som den andra delen beskriver. Det handlande i stunden som sker i förskolans vardag hela tiden. Det är alltså skillnad på att mäta måluppfyllelse och att utvärdera vart handlanden förväntas leda.

Ja det är väl det som är dilemmat i mina berättelser. Att bli ifrågasatt utifrån en syn som enligt de tillsynsansvarigas förklaringar grundar sig på den allmänna synen på profession, läroplaner och samhällelig diskurs är svårt att värja sig mot. Speciellt som det jag utför ger avtryck i en rapport de har makten över som är det tillgängliga webbaserade material som blivande kunder/föräldrar läser för att göra sitt förskoleval. Det de mäter är det som föräldrar erbjuds värdera och som i slutänden avgör om jag har ekonomi nog att ha förskolan och våra arbeten kvar. Dessutom, och detta är mycket centralt, det skulle kunna avgöra om jag utför mitt yrke utifrån mitt professionella ansvar enligt Englund & Dyrdal Solbrekke (2015, s.182). De återknyter till den eventuella avprofessionalisering som pågår och Widemalm berörde utifrån bristande kunnigt ledarskap. Englund & Dyrdal Solbrekke anser att det finns en motsättning i att utbildningen av förskollärare siktar mot professionellt ansvar (likt den autonomi Biesta talar om) men att sedan praktiken är inriktad på resultatstyrning. Detta anser de avprofessionaliserar lärarnas ansvar. Englund & Dyrdal Solbrekke anser likt flera före dem att NPM inte stärkt professionalismens möjligheter i förskolan.

Englund och Dydal Solbrekke (2015) skriver om NPM i ett mer verksamhetsnära perspektiv. De anser att NPM:s utbredning, som gjort att politiker och förvaltningstjänstemän använder tillvägagångssätt från externa modeller av kontroll, i förlängningen betyder mer arbete för de professionella. Alla de dokument och rapporter som kommunen formulerat och som tillkommit under åren tänker jag. De tillägger att det är viktigt att ta i beaktande de risker som kommer med mätbarhet utifrån förutbestämda indikatorer. De menar att det finns stora risker att det som indikatorerna visar på inte är det centrala för ett kvalitativt professionellt utövande. De tar det vidare till att se det som ett hinder för de professionella att göra egna bedömningar kring vad som är ett rätt handlande i verksamheten. Då är vi inne på den professionellas autonomi och tillitsstyrning igen tänker jag. Förutbestämda indikatorer kan omöjligt visa på allt som sker professionellt i en förskola, än mindre vad det resulterar i för kvalitet. Återigen aktualiseras om vi är legitimerade eller inte (professionella nog) att avgöra vad som i verksamheten behövs utföras för att se till barnets bästa och då upprätthålla kvaliteten.

Jag vill dock nyansera bilden av New Public Managements en aning och försöka finna fördelar. Roland Almqvist (2004, 2013) har forskat kring NPM och anser att NPM i grunden handlar om viljan att styra de offentliga verksamheterna med styridéer som inspirerats av näringslivet. Han anser att det innebär tydligare målstyrning och uppföljning och ett tillåtande av verksameters konkurrensutsättning. Han menar att debatten som pågår behöver nyanseras då NPM enligt Almqvist har både

för- och nackdelar. Han poängterar att det är skillnad mellan fel i själva teorin och hur tillämpningen går till. Almqvist tror dock att NPM kommer ersättas av en modernare variant. Han tror NPM kommer ersättas av en styrform som kallas New Public Governance. Den har ett mer nyanserat sätt att se på styrning och framhäver behovet av ett nätverkande mellan den offentliga sektorn och andra aktörer som kan bidra med kompetenser. Vad den nya metoden även påtalar är ett behov av långsiktighet och att mäta effekter på flera sätt än i siffror. Det är en intressant vinkling av NPM som Almqvist redovisar då den visar på att den som använder teorin också har ett ansvar i hur den tillämpas, en reflekterande syn på vad den används till och hur. Det är ett intressant spår som jag inte kan gå in på här av utrymmesskäl men som säger något om vart kritiken skall riktas, mot NPM eller den som använder dess metoder. Det är ju något jag nämnt flera gånger. Det är utformningen av tillsyner samt hur den värderas som är problemet mer än själva anledningen till mätande. Almqvist tror alltså att den kommer ersättas av en metod som intressant nog svarar mot den kritik som tagits upp i detta kapitel. Jag tänker på långsiktighet som nämns och som jag skriver om med koppling till sjuk-skrivningar och grundläggande förskoleundervisning. En annan syn på styrning kan kanske ändra synen på att professionen i sig är ett problem och stoppa den eventuella avprofessionalisering som Widemalm (2019) och Englund & Dyrdal Solbrekke (2015) påtalar. Slutligen kopplar jag delen om att mäta effekter i annat än siffror till Biestas syn på att vi måste värdera vad vi mäter. Den ljusnande framtid är vår kanske, vem vet.

Jag tycker Niklas Stenlås (Finansdepartementet 2009) summerar de olika tankegångar jag tagit upp här genom sin syn på hur det statliga engagemanget för professionaliseringen av lärarkåren tar sig till uttryck:

Det statliga engagemanget för lärarprofessionalitet tycks emellertid vara av ”new professionalism”-karaktär. Det handlar inte primärt om att överlåta åt professionen att utforma interna regler och normer eller att lita på lärares omdöme och yrkesskicklighet utan istället om att omdefiniera yrkesrollen. Den professionella ska visserligen vara välutbildad och certifierad – något som är nödvändigt för strategins legitimitet – men det är inte de professionellas värderingar som ska styra verksamheten. Det ska ske genom management (överförande av makt till skolledningen), valfrihet för ”kunder”, konkurrensutsättning och standardisering, uppföljning och utvärdering. Samtliga dessa processer flyttar fokus från skolans kärnverksamhet (undervisning) till olika legitimitetsskapande processer för skolledning, kommunledning och stat.

Det är alltså inte säkert att bara för att man talar om professionalism innebär det att reformerna går i en riktning som stärker professionen. Man måste ställa sig frågan vad en reform innehåller, hur den påverkar yrkesgruppen och om den bidrar eller till eller försvårar för yrkesgruppen att utöva sitt professionella omdöme i den dagliga verksamheten. (Niklas Stenlås, Finansdepartementet, 2009 s. 94)

Något som enligt mig saknas i diskussionerna är de bristande ekonomiska möjligheterna som är en bidragande orsak till vad som felar i förskolan idag och minskar möjligheterna till professionalitet. Jag har nämnt det vid ett flertal tillfällen men det finns anledning att ha det i åtanke när man ser på

effekterna av NPM som i *samband* med nedskärningar påverkar verksamheterna kraftigt. Behovet av att kontrollera välfärden är något som framkommit men samtidigt ifrågasatts utifrån hur detta mätande tar form och vad det visar på. Mer sällan ifrågasätts de ekonomiska möjligheterna i texterna. Däremot uppmärksammar Stenlås och andra med honom bristerna i styrformerna med tanke på dess negativa påverkan på möjligheterna att utöva det professionella omdömet i verksamheten. Detta tar mig vidare till vad som inte kan mätas men som ingår i professionalism. Nämligen den praktiska kunskapen.

3.2 Praktisk kunskap

Jag kommer i denna del se på vad det är som inte kan mätas, vad det består av och varför det är viktigt i ett professionellt utövande. Jag skall även pröva min frågeställning: Hur påverkar den ökade mätbarheten förskollärarnas tillit till sin praktiska kunskap?

I min syn på praktisk kunskap har jag en grund i det som den grekiske filosofen Aristoteles kallar fronesis, praktisk klokhet. Lotta Victor Tillberg (2014) förklarar i sin bok *Kvalitetsjakten Om professionalitet i välfärden*, detta som att fronesis rymmer hur en person genom sitt omdöme hanterar en situation som är föränderlig. Hon anser vidare att detta handlande är en akt av ansvar som inte kan fångas i förutbestämda mallar. Även hon berör detta jag hänvisat till innan, att det finns risker i att bara använda synliga och mätbara kunskapsformer för att kvalitetssäkra. Victor Tillberg (2014) anser att avsaknaden av effektiva metoder att mäta ”omdöme, risktagande, fantasi, mod, ansvar, list och uppfinningsrikedom” leder till en organisation som utvecklar det mätbara men inte den praktiska kunskapen. Bernt Gustavsson (2000) förklarar i sin bok *Kunskapsfilosofi* fronesis som ”förmågan att möta konkreta situationer med lyhördhet och fantasi”. Han menar att om man besitter denna fronesis använder man enskilda (i motsats till generella) principer. Då kan beslut i olika situationer tas utifrån avgöranden som bygger på det kontextuella som för ögonblicket råder och kräver ett ansvarstagande. Det är detta ansvarsfulla och lyhörda handlande i föränderliga situationer, som Victor Tillberg och Gustavsson beskriver, jag anser vara en basal färdighet i ett professionellt utövande som lärare. Är det då något vi får med oss från den utbildning som legitimerar oss? En utbildning som ger oss möjligheten att genom status och tolkningsföreträde (som jag nämnt i delen om professionaliseringsbegreppet) vara en del av en profession? Nej, skulle jag säga. Utbildningen är en grund, ett bollplank och ett reflektionsnät att låta dagarna i förskolans händelsecentrum ömsom landa i, ömsom studsas mot och emellanåt silas igenom. Enligt Gustavsson och den aristoteliska traditionen kräver praktisk klokhet ”egen, långvarig, praktisk erfarenhet”. Det är detta som inte kan mä-

tas, denna handlingens kunskap. Det som består av erfarenhetsvunnen insikt och ett användande av den kombinerat med ansvar, mod, uppfinningsriktighet, närvaro och upparbetade relationer. Dess vikt i ett professionellt utövande kan inte nog understrykas enligt min mening. Om vi skall skapa en miljö där varje individ kan ”inhämta och utveckla kunskaper och värden” (Skolverket, 2018, s.5) som vår läroplans grundläggande värden beskriver utifrån skollagen (2010:800) eller helt enkelt bara se till att ett barn mår bra och bemöts på bästa sätt i stunden för att kunna utveckla en tillit och ett förtroende till andra måste det finnas praktisk kunskap. Det finns inga allomfattande manualer för det individuella och situationsanpassade hantverk som krävs i förskolan. Jonna Bornemark (2018, s. 67) förklarar i sin bok *Det omätbaras renässans* denna kunskap som att ett verkligt kvalitetsarbete måste erkänna just att kvalitet inte följer rutiner och manualer utan det centrala för att uppnå kvalitet är en sensibilitet för kvalitet, alltså vad som är viktigt i just den situation som pågår. Jag tänker utifrån min andra berättelse om situationen i hallen och min roll som pedagog att vad som var bestämt eller planerat måste utifrån omdömet vara föremål för värdering om vad som ger mest kvalitet där och då. Ett professionellt ställningstagande som förhoppningsvis faller väl ut. Annars får det efter reflektion bli en lärdom.

Som sagt är utbildning en grund men det är när man kommer ut i verksamheten som handlaget, den praktiska kunskapen kan vässas och utvecklas. Ingen skulle väl kalla någon för en professionell kock som bara läst en receptbok. För att få tillgång till vårt professionella handlande, bedömande och utförande så krävs tid, erfarenhet och kunskap att bolla mot som sagt men också erfarenheter av misslyckanden, stunder av förundran och tid till reflektion. Samt den mycket viktiga autonomin (om man nu vill kalla det så då det visar på något man får av andra) eller enklare uttryckt en tilltro till sin egen förmåga och ett kollegialt samarbete som backar upp och utmanar det. Nyexaminerade lärare har enligt skollagen rätt till ett års introduktionsperiod. Så här skriver Lärarförbundet (2019): ”Du som är nyexaminerad lärare har rätt till en bra introduktion i yrket. Du ska få vara ny en period och ha en mentor som bollplank. Forskningen visar att den som fått en bra start trivs bättre som lärare och stannar kvar längre i yrket.” Detta låter fantastiskt och jag hoppas det utförs.

I min andra berättelse gestaltas en vanlig morgon i förskolan och en viktig del av vardagen. Ett skeende som för att falla väl ut för alla parter men först och främst barnet, behövde en uppbyggd relation mellan barn och pedagog, ett förtroende från föräldern och en praktisk kunskap hos pedagogen. En kunskap i form att använda sig av fantasi, rikstagande, omdöme och ansvar som Victor Tillberg beskrev den. För den som arbetar i förskolan är det inget nytt. Dagarna består av många situationer

som likt denna kräver något annat än styrmedel, de kräver praktisk kunskap. Det är just det som jag nämnt inte kan mätas eller graderas, men upplevas om man tillbringar tillräckligt mycket tid i förskolan för att bygga relationer och få förtroende från barn och deras föräldrar. Lotta Victor Tillberg beskriver detta handlande som att ”kunna se vad som behöver göras och *samtidigt* göra det.” (2014, s. 107). Hon förklarar vidare att kvaliteten i detta ingripandet kan bedömas först efteråt. Det är så man får erfarenhet tänker jag, om man reflekterar kring sitt handlande. Alltså om man använder antingen grunden, bollplanket eller reflektionsnätet eller en erfaren kollega för att utöka sina praktiska kunskaper. Victor Tillberg lägger till att det är ett yrkeskunnande som konstant omformas och förfinas. För mig är det professionalitet, ett utvecklat kunnande genom upplevt och reflekterat erfande som inte är konstant utan måste anpassas till situationer och individer och som är i ständig utveckling. Biesta (2011) beskriver detta handlande som något som inte forskning kan lösa men däremot ge oss insikt i vad som har fungerat och därför berika våra reflektioner. Biesta anser att professionella pedagoger inte har i uppgift att översätta allmänna regler till hur handlandet skall ske utan snarare att den forskning vi har att ta del av kan göra vårt handlande och våra målsättningar med detta mer intelligent. Jag tänker att forskning och mätmetoder måste läsas begrundas och ifrågasättas utifrån syfte och bedömas och värderas utifrån vad vi vill uppnå med vårt handlande. Som exempel i min berättelse tar jag inte upp den saknande julleddighetslappen som föräldern glömt att lämna in och som för alla kollegor betyder en hel del med tanke på att det styr vår semester, utan jag tar beslutet att situationen kräver ett handlande som ger oss alla tre en bra start på dagen och en fortsatt god relation mellan både mig och barnet, mig och föräldern. Vårt behov av lappen sattes i andra hand utifrån vad situationen innehöll och hur delikat den var. Jag satte den rådande situationen i relation till både historien och det jag framöver ville uppnå. Det krävde ett fokus på barnet och det känslomässigt instabila tillstånd som hon befann sig i. Detta improviserande som sker i den praktiska kunskapen kallar Victor Tillberg (2014, s.111) för något som ”skapar upplevelsen av kvalitet”.

Tankar om kvalitet återkommer ständigt i texterna men problemet är att vad kvalitet är, är återigen individuellt, kontextbundet och en kulturell fråga. Att vara professionell betyder för mig att kunna ge kvalitet till många med olika syn på vad kvalitet innebär och innehåller. Det är en av de komplexa delarna av att vara förskollärare. Samtidigt måste jag vara stark i min kunskap om vad som är barnets och verksamhetens bästa. Ibland får man tänka om, ändra och ge besked som föräldrar inte uppskattar på grund av att min profession vet vad som är bästa ställningstagandet just där och då för det speciella barnet eller för verksamheten. Även i dessa situationer krävs praktisk kunskap för att kunna möta individen och leverera icke önskade besked på ett sånt sätt så att ett samförstånd kan

ske i form av förståelse. Jag relaterar detta till Bengt Molanders (1996, s.114) förklaringar i boken *Kunskap i handling*. Han talar där om att se till handlandets helhet. Att delarna inte kan visa på handlingens innebörd. Det är intressant att se på handling och dess kunskap på det sättet då det ger ännu mer legitimitet till det ifrågasättandet som jag tagit upp kring hur mätningar utförs och sedan bedöms. Det som uppmärksammas måste sättas in i sin kontext, dess helhet, för att få en rättvis bild och möjlighet att göra en bedömning av det handlade utifrån vad det var avsett att bilda för helhet med annat handlande. Samma sak gäller i min relation till de tillsynsansvariga. I egenskap av min profession håller jag inte med dem i allt de hävdar. Jag anser att kvalitet och professionalitet är beroende av omdöme och den kontext eller helhet som det kommer sig av och tillhör. Victor Tillberg (2014, s. 108) skriver att ”Det välgrundade samtalet om vad som skapar kvalitet i välfärdssektorn har på många håll tystnat”. Jag hoppas jag kan hålla det vid liv.

Så vad är då kvalitet. Ja det är som sagt upp till den som skall bedöma det utifrån individens uppfattningar. Enligt Skolverket skrift ”Allmänna råd och kommentarer, Kvalitet i förskolan” (2005, s. 9) är kvalitet: ”Skolverket definierar begreppet kvalitet inom förskola och skola utifrån hur väl en verksamhet svarar mot nationella mål, krav och riktlinjer och andra mål förenliga med de nationella, samt i vilken utsträckning verksamheten strävar efter att förbättras.”. Karin Lager skriver i sin avhandling ”Att organisera för kvalitet” att kvalitet ur ett pedagogiskt perspektiv inbegriper alla aspekter och dimensioner av kvalitet. Hon menar att detta visar på att det behövs en sammantagen bild av dessa för att bedöma en verksamhets kvalitet. Hon stärker återigen bilden av att det är mångfacetterat att bedöma förskolan och därigenom svårt. Jonna Bornemark (2018, s. 64f) visar på skillnaden i att kvalitetssäkra, alltså att sätta upp mål som skolverket nämner kontra kvalitet som något som, återigen, är givet en viss situation. Hon förklarar att mätningarna som ska kvalitetssäkra utgår ifrån att de som skall utföra dem har samma utgångspunkt som de som utformat dem vilket styr hur de tolkas. Jag tänker på Biesta (2011, s. 22) och hans frågeställning ”om vi mäter det vi uppskattat eller om vi uppskattar det vi mäter” då hamnar vi i det att värden som är viktiga för kvaliteten inte värdesätts då de inte mäts. Bornemark menar att det återkommande är synligt att kärnverksamheten trängs undan av denna omgivande kontrollverksamhet. Jag ser genom dessa tankar hur jag på mötet i den första berättelsen blir så störd av deras kommentar om pussarna för att det är taget ur sitt sammanhang och ur min ståndpunkt fel sak att fokusera på om målet är att ha kvalitet i förskolan. I den andra berättelsen blir jag återigen störd då mitt handlande påverkas av deras syn på min professionalitet.

Så då kommer jag till frågan: Hur påverkar den ökade mätbarheten förskollärarnas tillit till sin praktiska kunskap? Jag tycker jag har besvarat frågan genom de resonemang som nu förts kring praktisk kunskap och professionalisering i tidigare kapitel nämligen att den påverkas negativt i många fall. Inte alltid men i tillräckligt stor grad för att vara relevant att försöka åtgärda. Jag utgår från att tillit till sin praktiska kunskap resulterar i ett professionellt handlande som i sin tur genererar kvalitet. Professionellt handlande innefattar en helhet som består av många tillfällen (Molander 1996) men om de sen utfaller i kvalitet beror på vem som bedömer det och hur. Om kvaliteten i sin tur beror på att den som utfört handlingarna är professionell beror återigen på vem som bedömer den uppnådda kvaliteten, hur det bedöms och i vilket syfte utifrån vilken norm eller mål (Biesta 2011). Så svaret är att professionalitet, en autonomi och tilltro till sina praktiska kunskaper, och kvalitet är tätt sammanlänkade men att kvalitet inte kan garanteras av professionalitet eftersom det inte är ett enkelt arbete. De omständigheter jag nämnt (ekonomi, tolkning av styrmedel, politiska beslut, nya reformer, ledarskap utan tillit, bristande autonomi, saknad kollegialitet, tidsbrist) skapar förutsättningar eller hinder för de intentioner den professionelle har och möjligheten att använda praktiska kunskaper på ett professionellt sätt mot önskat mål. Att utgå från att någon är professionell för att personen har en legitimation är inte något min erfarenhet givit. Professionalitet visar sig genom handlande, över tid. Om förutsättningarna ges.

3.3 Summering

Kapitlet har visat på vad New Public Management kan innebära och att dess utformning kan behöva ändras vilket det finns förslag på. Den praktiska kunskapen har fått en förklaring och satts i relevans till professionalitet och den önskvärda kvaliteten har förklarats som svårdefinierad då det beror på vem den berör. Kapitlet har även försökt svara på frågan: Hur påverkar den ökade mätbarheten förskollärarnas tillit till sin praktiska kunskap? och sett att det påverkar tillit och möjlighet.

Slutord

I början av arbetet med denna essä när jag skriver ner berättelserna blandas minnena från dem med frasen *Du är ju ett riktigt proffs* som klingar positivt och uppmuntrande. Inledningsvis gick funderingarna kring vad som ligger i detta ord professionell och att det är klart att det är negativt att få höra att det man gör inte är det eftersom att anses som proffsig är en bekräftelse på vunnen kunskap. Att visa på vad som är kvalitet i förhållande till professionalism, vilket är det som mätningar och professionalisering strävar mot, är något som jag med denna essä velat utforska. Och då med fokus på det som jag känt glömts bort på vägen, som inte mäts, den praktiska kunskapen som jag värde-

sätter så högt. Det finns förvånande mycket relevant litteratur om praktisk kunskap och kring dess relevans för medborgaren, den som påverkas av det professionella utförandet och som i detta fallet handlar om barnet. Det finns en vikt i att fråga sig det som jag gör i min sista fråga, hur den ökade mätbarheten påverkar förskollärarens tillit till sin praktiska kunskap, eftersom det påverkar professionalismen, kvaliteten och barnet. Mätbarheten är bara en av de faktorer som påverkar detta men en viktig sådan. Kunskapen, den praktiska erfarenhetsbaserade, kan inte återges i sin helhet på grund av sin komplexitet och värderas därför inte i de mätningar vi utsätts för och själva lämnar in. Denna essä kommer sig av att jag ser en risk i vilken riktning bedömningen av och omdömet om förskolans professionalitet tagit.

Vägen fram till detta slutord har varit en vandring genom mina år som yrkesverksam, genom förskolans historia och med många medföljande tankar om vad denna framarbetade professionalitet bör innehålla och sorgligt nog vad den *kan* innehålla med dagens minskande ekonomiska resurser. Jag har utmanat mina åsikters och tankars utgångspunkter och förgivettagande i andras texter och de har skärskådats, relaterats och omformulerats. Detta har lett till en insikt som blir genomgående. Att under rådande förutsättningar handla situationsanpassat utefter en bedömning om vad som är barnets bästa är professionellt, även om det innehåller en puss på hjässan. I min första berättelse förlamar uppgivenheten min handlingskraft. I den andra berättelsen försvarar ett ifrågasättande min handling. I denna essä byts min uppgivenhet mot en återvunnen kraft utifrån insikt. Ett professionellt yrkesutövande kräver praktisk kunskap, detta handlande i stunden, och kan visserligen dokumenteras till viss del men att göra det är kanske inte vad som visar på professionalitet när tid och resurser tryter.

Kvalitet är ett ord som förekommit konstant på vägen men som visat sig vara svårt att definiera då det är en subjektiv upplevelse starkt förknippad med egna värderingar. Ju mer jag läst och funderat desto mer komplext blir detta ämne och desto mer framträder alla delar som berör förskolans professionalism. Delar som i form av litteratur ligger och väntar i min bokhylla då det inte fanns plats att låta dem reflekteras inom sidantalet som jag förfogar över. En begynnande känsla av att vara på fel väg som mina berättelser vill gestalta har stärkts genom att jag i arbetet med denna essä var tvungen att se på alla de delar som gjort mig uppgiven i mitt yrkesutförande. Jag kunde inte längre bara köra ner huvudet och jobba på för att göra det bästa av min egen situation. Det var lätt att hitta litteratur som styrker det jag upplevde i mina berättelser, det att det som värderas genom mätningar och det som förskolan till stor del innehåller inte följer samma riktning. Jag har sökt litteratur som

kan visa på en annan sida då jag verkligen velat skärskåda min känsla av hopplöshet, uppgivenhet och oro men funnit väldigt lite, det styrker känslan av att vi är på väg åt fel håll. Vad jag även fått fatt på är en saknad tillitsstyrning och bristande möjlighet till autonomi. Det blir tydligt för mig att när professionaliteten ifrågasätts kommer en relevansen av att se dimensionerna i det komplexa arbete pedagogerna i förskolan utför. Mina berättelser visar på hur sårbart ett samspel utan tillit och möjlighet till autonomi kan vara och hur det i sin tur påverkar det ifrågasättandet egentligen värnar om från början, kvaliteten i mötet med barnet. Jag har genom texter med olika ingångspunkter sett att kvaliteten i förskolan inte är säkrad genom dagens mätmetoder, lagstadgade undervisning och legitimerade förskollärare. Det krävs mer än så.

Vad som i denna essä inte synliggjorts nog enligt min mening och bör forskas vidare på är effekterna av barnets upplevelser i denna ansträngda vardag där pedagoger som exempel har hörlurar för att klara av skrikande barn på inskolningar men det inte ifrågasätts hur vi skall se till att barnet inte skriker eller varför. Barn kan av integritetsskäl ha rätt att säga nej till ett blöjbyte men inte få sova om det är trött eftersom föräldrarna inte vill det. Jag frågar mig om detta är reflekterade professionella ställningstaganden eller bristande tillit till sin egen kunskap? Ekonomin som formar våra förskolors möjligheter idag är ett annat ämne som jag inte nog kan betona vikten av men inte haft möjlighet att komma in på här.

Nu i slutet av denna essä kommer ett ordspråk jag hörde som liten när jag klagade på läxor och hellre ville gå ut, nämligen: ”det finns inga genvägar bara senvägar”. Det kan appliceras på den process som skrivandet av en essä innebär. Det krävs en vandring efter upptrampade stigar i form av andras tankar och texter för att nå målet. Om man trampar snett eller försöker gena på vägen tar handledaren eller de andra klasskamraterna en in på rätt spår igen. Just essäformen lockade mig då mitt dilemma bestod av något subtilt, något svårgripbart som jag inte riktigt kunde belägga men som jag ville få fatt på. Någon lösning fann jag inte, inte oväntat essäformen lovar ju inte det men skrivandet har gett möjlighet till djupare reflektion, perspektiv och förståelse för de olika delarna och aktörerna i upprinnelsen till mina berättelser. I kapitel ett frågar jag mig om jag kommer ha samma känsla av skillnad mellan mig och de tillsynsansvariga i synen på professionalism i slutordet och det har jag, om än med en både djupare och vidare insyn. Vandrigen kan förlängas, det vittnar all läsning som ligger och väntar i min bokhylla om, men någonstans blir riktningen ändå hemåt igen. Tillbaka till vardagen nu när jag funnit kraft genom insikt i att värna om det som förskolan handlar om, barn.

Litteraturlista

Almqvist, Roland. (2004). *Två decennier med 'New Public Management'- succé eller fiasko.* Kommunal ekonomi och politik, volym 8, nummer 4, sid.7-24

Almqvist, Roland. (2013). *Debatten om NPM behöver nyanseras.* <https://www.motivation.se/innehall/debatten-om-npm-behover-nyanseras/> [november 2019]

Alsterdal, Lotte (2014). Essäskrivande som utforskning. I: Burman, Anders. (red.) *Konst och vetenskap. Essäer om estetiska lärprocesser.* Stockholm: Södertörns högskola.

Arvidssons, Susanne, (2014). *Mellanrummet En essä om skillnaden mellan upplevd och beskriven kvalitet i förskolan.* Magisteruppsats. Stockholm: Södertörns högskola.

Biesta, Gert J.J. (2011). *God utbildning i mätningens tidevarv.* Stockholm: Liber.

Bornemark, Jonna. (2014). Förord. I: Victor Tillberg, Lotta. (red.) *Kvalitetsjakten. Om professionalism i välfärden.* Stockholm: Arena idé

Bornemark, Jonna (2018). *Det omätbaras renässans. En uppgörelse om pedanternas världsherravälde.* Stockholm: Volante.

Brante, Thomas. (2009). *Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner.* I L. Maria (red.), *Vetenskap för profession* (s. 15-34). Högskolan i Borås.

Englund, Tomas. (2004) *Professionella lärare.* I: Lärarförbundet (2004) *LÄRARPROFESSIONALISM – om professionella lärare.* Stockholm: Lärarförbundet.

Englund, Tomas & Dyrdal Solbrekke, Tone. (2015). *Om innebörder i lärarprofessionalism.* Pedagogisk Forskning i Sverige årg 20 nr 3-4 2015 issn 1401-6788.

Gustavsson, Bernt (2000). *Kunskapsfilosofi.* Femte tryckningen: Stockholm ScandBook AB

Hammarlund, KG (1998). *Barnet och barnomsorgen Bilden av barnet i ett socialpolitiskt projekt.* Avhandling Historiska institutionen. Halmstad, Bulls Tryckeri AB.

Hasselbladh, Hans (2019) *De problematiska professionerna.* I: Cederberg, Carl (red.) *Yrkesmänskan i den kapitaliserade välfärden.* Stockholm: Södertörns högskola

- Hjertström, Lappalainen, Jonna och Schwarz, Eva (2011). *Tänkandets gryning. I: Burman, Anders (red.). Våga veta. Om bildningens möjligheter i massutbildningens tidevarv.* Stockholm: Södertörns högskola.
- Holmlund, Kerstin (1996). *Låt barnen komma till oss Förskollärarna och kampen om småbarnsinstitutionerna 1854-1968.* Akademisk avhandling, Pedagogiska institutionen. Umeå universitet.
- Jarl, Maria & Rönnberg Linda (2010). *Skolpolitik Från riksdagshus till klassrum.* Malmö: Liber AB.
- Lager, Karin. (2010). *Att organisera för kvalitet. En studie om kvalitetsarbete i kommunen och förskolan.* Lic. Göteborgs universitet
- Lindgren, Anne-Li & Söderlind, Ingrid. (2019) *Förskolans historia Förskolepolitik. barn och barndom.* Malmö Gleerups Utbildning AB.
- Läraryrket (2019) uppdaterad 20190815. Så ska din introduktionsperiod fungera. <https://www.lararforbundet.se/artiklar/saa-ska-din-introduktionsperiod-fungera> [november 2019]
- Molander, Bengt. (1996). *Kunskap i handling.* Göteborg: Daidalos AB.
- Människans mått* (2019) NPM nu och i framtiden [radioprogram]. Producent: Fredrik Pålsson. Sveriges Radio P1 30 maj.
- Nyberg, Britt. (2008). *Förskollärarkårens professionaliseringssträvanden 1960 – 2005 ur ett fackligt perspektiv.* Lic. Umeå Universitet
- SFS 2019:410 Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolinspektionen. (2018). *Slutrapport Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan.* Regeringsrapport 2018, Diarienummer: 2015:3 364.
- Skolverket. (2005) *Allmänna råd och kommentarer; Kvalitet i förskolan.* Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan, Lpfö18.* Stockholm: Skolverket.
- SOU (2018:47). *Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn.* Huvudbetänkande av Tillitsdelegationen, Stockholm.
- Stenlås, Niklas. (2009:6). *En kår i kläm – Läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier.* Finansdepartementet. Stockholm: Regeringskansliet.
- Tallberg Broman, Ingegerd. (2017) *Svensk förskola i kontinuitet och förändring. I. Riddersporre, Bim & Persson, Sven (red.) Utbildningsvetenskap för förskolan.* Stockholm: Natur och kultur.

Utbildningsdepartementet. (2015). *Förskolan i politiken – om intentioner och beslut bakom den svenska förskolans framväxt*. Stockholm.

Victor Tillberg, Lotta. (red. 2014). *Kvalitetsjakten. Om professionalitet i välfärden*. Stockholm: Arena idé.

Widmalm, Sten. (2019) Om NPM som överideologi och vad den gör med oss. I. Cederberg, Carl (red.) *Yrkesmänniskan i den kapitaliserade välfärden*. Stockholm: Södertörns högskola